

204

Progres și Cultură

REVISTĂ PEDAGOGICĂ — SOCIALĂ — LITERARĂ

CUPRINSUL :

Naționalismul nostru	— —	Petru Natea
Etica lui Kant și etica creștină în viața de azi	— — —	I. Miclea
Propuneri și lămuriri asupra pro- gramei analitice a cursului com- plimentar	— — — —	Dr. Nic. Crețu
Nouii norme de educație morală		Prof. Gh. Bronzetti
Problema caracterului moral în pedagogia contemporană		Elena Libeg
Psihologia mărturiei	— —	Prof. Gh. Bronzetti
Problema înapoițiilor mintali	—	Ilie Gruia
Funingine de aur	— — —	C. Ștefăniu
Mihai Eminescu ca temă de roman		Prof. A. Popp
Impresii dintr'o excursie școlară		I. Comănescu

Cărți :

Grigore Tabacaru : **Protecția copiilor** (Gh. Aniței). —
Stephane Mallarmé : **Poezii**, trad. de Max. Costin (Gh.B.)

Informațiuni.

Reviste. (N. G.)

Partea oficială.

Anul IV. No.5—6. Maiu și Iunie 1936

Naționalismul nostru.

Românism curat, românism izvorit și nutrit de cele mai înalte idealuri, românism alimentat de cele mai nobile intențiuni, românism scăldat și purificat în focul sacru al iubirii de neam, acesta trebuie să fie adevăratul nostru naționalism.

Au fost vremuri — acum uitate — când aveam un vis de împlinit, când pietre de hotar despărțeau trupul neamului nostru și cântece tânguitoare de fluer înfiorau cetina codrului. Atunci dorul și iubirea de frați era mai mare, atunci naționalismul nostru era mai viu și atunci toți nutream eceleași vise și împloteam aceleași idealuri. Atunci conducătorii noștri aveau o inimă mai largă, atunci aveam eroi, ce se închinau unui ideal și se jertfeau pentru el, atunci preoții și învățătorii erau apostoli predicatori ai unei credințe și ai unei lumi noi ce o să vină.

A venit apoi un moment culminant, când neamul nostru a trăit clipe de fericire, când inimile noastre s'au topit într'un extas de bucurie, în contemplarea realizării idealului nostru.

Dupăce idealul nostru s'a împlinit așa după cum l-a visat cel mai visător patriot, acum sufletele noastre sunt mai sterpe, sunt mai seci. Acum trăim o viață plină de patimi și sbucium. Omul zilelor noastre simte o dogoare, simte o arșită ce îi mistuie sufletul, se simte obosit, copleșit de păcate, se oprește pe o culme, dar n'are puterea sufletească de a-și face bilanțul vieții parcurse, nu se poate uita înapoi, căci i se pare viața goală și fără sens trăită, simte că s'ar preface în stană de piatră, ca Saara soția lui Lot din biblie și pornește înainte tot cu un gol în suflet și fără un ideal.

Aș vrea ca din aceste rânduri să se desprindă toată amărăciunea și înfrigurarea ce chinuește sufletul atâtor buni români, la

gândul că în frământarea și'n haosul vieții de azi nu găsim nici o pârghe care să restabilească echilibrul moral și național, nu vedem nici un nou drum trasat, nu găsim nici un punct luminos de care să se anine speranțele noastre de un strălucit viitor.

Se macină și azi atâtea minți, se pierd atâtea energii și se făuresc atâtea idealuri, dar toate aceste forțe creatoare se pierd în noianul preocupărilor cotidiene, și în locul lor tronează minciuna și primează patimile și interesele personale.

Avem nevoie de o purificare și învioreare spirituală. Trebuie să reînviem românismul sănătos de altădată, trebuie ca naționalismul să se identifice cu năzuințele și aspirațiunile superioare ale neamului nostru.

Suflete tinere, suflete gingașe și imaculate, sunt sufletele miilor de școlari ce bat în fiecare zi la porțile templului culturii binefăcătoare. În această lume nouă și curată, suntem datori să impriăm pecetea românismului adevărat. Naționalism izvorât din sufletul acestui neam și identificat cu interesele lui, acesta trebuie să fie naționalismul nostru și credința pe care trebuie s'o propovăduim și s'o lăsăm moștenire generațiilor viitoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Petru Natea.

Etica lui Kant și etica creștină în viața de azi.

(Continuare)

Binele și adevărul sunt noțiuni pur subiective cu caracter de temporanitate. Căci — după Kant — bine e aceea „ce eu prezint ca fapt potrivit spre generalizare“ și nu mi se dă ca ceva independent de mine. Ieșirea glorioasă din această capcană este cam grea. „Căci ori se realizează *autolegiferarea* și atunci eu însumi îmi judec faptele și le declar bune — în care caz e neriesios a vorbi de morală, pentru că atunci arăt fapte demne de generalizare, Oee vreau; ori calea a două: țin în respect *legea generală* și-mi croiesc după ea conduita individuală, însă atunci numai există autolegiferare, pentru că m'am supus unei porunci ce vine de alt undeva.

Cei ce au cetit „Critica rațiunii practice“ și „Intemeierea unei metafizici a moravurilor“ au crezut că orice elogii, în orice măsură și pe ori ce gamă ar fi, n'ar putea totuși să acopere valoarea acestor opere. Lucrul acesta nu cred că l-ar încânta nici pe Kant însuși, pentru că el și-a dat seama că morală lui e „magis admiranda, quam imitanda“ — când spune că ea (morală) își câștigă chiar în ciuda voinței *venerație* (deși nu totdeauna ascultare).¹⁾

Intre multele lucruri cari rămân nelămurite, dar cari totuși pretind imperios acest lucru, e că de unde e porunca categorică, de unde are puterea obligatorie, pentru că nu se poate erija o poruncă cu putere obligatorie până nu suntem convinși de îndreptățirea ei. Căci dacă s'ar raporta la

¹⁾ Im Kant, op. cit. p. 77. — Sublinierile ne aparțin.

consensul şi natura omenească, i-ar înceta valoarea apriorică fiindcă judecata scoasă din experienţă şi istorie este aposteriorică, ori legea morală trebuie să fie formală.¹⁾

Specialiştii în filosofie mai spun că etica kantiană e şi anti-psihologică fiindcă gândirea speculativă nu se manifestă absolut independent de cea practică. De altă parte e psihologiceste imposibil să izolezi gândirea de voinţă şi sentimente, când acestea sunt aproape hotăritoare în acţiuni: motorul marilor realizări.

Judecata asupra eticei lui Kant s'a făcut numai raportându-se la morala creştină. Părerile au fost ca în orice judecată omenească împărţite cu deosebire la început. Vremea a dovedit valoarea celor două morale mai bine decât judecata pătimasă a omului. Pe când etica creştină este şi astăzi o normă după care-şi conformează viaţa lumea întreagă, pe atunci etica lui Kant interesa din punct de vedere istoric. Totuşi nu putem trece cu vederea învinuirile ce se aduc şi azi din partea unora cari au mirosit puţină etică kantiană, ci trebuie să le privim în faţă. Morala creştină s'a numit morala *scavilor* fiindcă se înfăptueşte în vederea răsplăţii şi a pedepsei; iar a lui Kant, morala eroismului. Morala creştină este egoistă. Afirmaţii gratuite, cari după cele de mai sus n'ar merita o mai amplă dezbateră. Totuşi spre a fi complecţi răspundem: Deşi morala creştină nu exclude sentimentul milei şi gândul recompensei, totuşi nu acestea sunt temeiurile ce o fundamentează şi stau la rădăcina actelor morale. Ni se pare că porunca: „Însă iubiţi pe duşmanii voştri, faceţi bine celor ce vă fac rău“ nu prea cuprind — ba chiar exclud înclinaţia şi sentimentul. Şi chiar dacă în unele porunci se amestecă mila, compătimirea şi iubirea, e numai pentrucă virtutea, abia în filosofia lui Socrate e aşa de simpatică încât să-l răpească pe om din viaţă; ea întâmpină greutăţi, cari cel puţin în parte sunt delăturate de sentimente. Inclinaţiile şi sentimentele, — premiul şi pedeapsa, în morala creştină au rolul secundar de a încuraja virtutea,

¹⁾ Dr. Tarnoczi I. op. cit. 147.

care nu e uşoară. Săvârşirea actului bun numai în vederea răsplăţii sau a temerii servile cu excluderea din intenţie a bunăvoinţei actului însuşi; pentru a nu dori decât profitul, înseamnă a schimba ordinea lucrurilor, care pune recompensa înapoia actului bun.*) În creştinism actul bun se săvârşeşte şi pentru că e bun în sine; iar recompensa ce aduce cu sine e ca un corolar. Dealtfel a lucra în vederea recompensei, în creştinism înseamnă cu totul altceva decât se crede de obicei: recompensa e de natură pur spirituală şi dacă ţinem seamă şi de cel ce o dă, se schimbă situaţia. Orice ideal de viaţă care desleagă morala din sfera sentimentului şi a iubirii se aseamănă cu marinarul care e silit să meargă pe ocean fără puterea vaporilor, fără cârmă, numai cu ajutorul hărţii, a stelelor şi a busolei. Iar a săvârşi lucrare bună numai în vederea răsplăţii omeneşti e chiar osândită în morala creştină: Când te rogi — ajuni — nu te arăta ca făţarnicii, căci îţi iei plata dela oameni — zice Hristos.

Despre morala creştină Kant zice: „Învăţătura creştinismului, dacă n'o privim ca doctrină religioasă, dă în acest punct de vedere un concept al bunului suprem (al împărăţiei lui Dumnezeu) singurul care satisface şi cea mai severă cerinţă a raţiunii practice.**) Morala creştină e pentru oameni nu pentru fiinţe de eter.

* * *

Principiile moralei lui Kant scoborite în vârtejul vieţii, au avut consecinţe a căror roade sunt manifestările zilnice la cari suntem martori şi de cari ne îngrozim.

Luându-i-se ordinei morale coloana vertebrală, adevărul transcendent al existenţei lui Dumnezeu — morală fără metafizică — şi dându-i-se ca bază postulate ipotetice, înseamnă a o lipsi de orice eficacitate morală. Orice poruncă şi lege care vrea să fie respectată, nu trebuie să fie una cu legislatorul; legea morală pretinde un arbitru suprem pes-

*) Farges-Barbedette: Cours de philosophie, Paris 1933, vol. II. p. 484.

**) Im. Kant, op. cit. p. 114.

te lege. Căci dacă cel ce aduce legea este deaproape interesat, va găsi el modalitatea cum să se deslege de ea. *Morala, din teonomică, la Kant devine antroponomică*, în centrul ei nu mai e Dumnezeu; a fost înlocuit cu omul. Atribuțiile lui de legislator suprem au trecut asupra omului, care hotărăște asupra binelui și a răului, în mod liber și în ultima instanță. Fiecare om își decretează faptele bune sau rele, după cum îi spune rațiunea, care — vai — este așa de schimbătoare. Ceeace-mi place să socotesc imoral, este așa, fiindcă judecata mea nu trebuie să țină seamă de o normă unică a binelui, răului, adevărului și a minciunii. Antropocentrism moral! Omul înlocuitor al lui Dumnezeu. „Dar un biet Dumnezeu trist și tragic căruia i se refuză dreptul de bucurie — e sublim și absurd; până la ridicol“^{*)} Vedem zilnic că de când a slăbit sancțiunea severă a călcărilor legii, ea nu-și mai atinge scopul. Dar oare în ordinea morală să fie altfel unde vorba lui Bourget: „Dacă nu trăești pe cum gândești — mai curând ori mai târziu — vei gândi precum trăești; — îți vei formula o filozofie acomodată vieții pe care o trăești. Dar în acest caz a încetat „morală“, locul ei a fost luat de „morale“ multe, mici și individuale. Morală fără milă, fără compătimire, iubire de aproapele, purificată de tot ce nu-i rațiune? Imaginea i-o puteți privi în vârtejul vieții moderne, unde din nefericire visul lui Kant devine realitate brută. A încetat mila și iubirea față de oameni; iar principiul categoric se dovedește prea hipotetic; nu-i în stare să constrângă pe oameni a face binele din datorie și fiindcă din alte considerente e imoral să se facă, el rămâne nefăcut, iar morală lui Kant himerică.

* * *

Aceasta este atmosfera moralei lui Kant și acestea-i sunt roadele. Inșă dacă este așa, atunci ni se pare de tot straniu faptul că totuși în paginile acestei apreciate reviste, să i se cânte osanale și să se propună ca model societății românești de azi; ca și cum linia de foc ce desparte binele

^{*)} N. Ionescu: Asupra rațiunii practice, în „Critică raț. pract.“ p. XXXI.

de rău și moralul de imoral n'ar fi fost frânte de Kant, care în idealismul lui a crezut că oamenii sunt eroii rațiunii și așa viața va rămânea morală chiar fără Dumnezeu. Dar orice morală are un Dumnezeu — vorba d-lui N. Roșu: „Morală fără Dumnezeu este altceva decât ceea ce se spune.“ Dealtfel autorul care se tânguește pentru că societatea nu trăește după etica lui Kant, nu cred să fi avut intenția clară de a ridica această morală, peste aceea a lui Hristos. Acest gând mi-l îndreptățește faptul, că vorbele cu cari o face — chiar dacă le iscălește — nu-i aparțin. Ele pot fi urmărite rând cu rând într'o carte pe care o tace, dar care totuși strigă după autor.

Morala datoriei și respectul față de bietul adevăr m'au determinat să prezint lumii și această față a moralei lui Kant, pe care autorul articolului cu pricina, o putea privi în paginile aceleiași cărți aproape în întregime și astfel m'ar fi dispensat și pe mine dela scris. Dar din nenorocire, mai precis din snobism, n'a făcut-o, spre neplăcerea d-sale și spre oboseala mea. Sunt convins că pe viitor ne va dispensa de osteneală.

I. Miclea.

Propuneri și lămuriri asupra programei analitice a cursului complimentar.

(Continuare)

Un astfel de înțeles al școlii lămurește și indică și metoda de lucru. Desvoltarea propriei activități a copilului, participarea lui la lucrările din care se desprind adevărurile generale și abstracte, contactul imediat cu viața și cu realitățile ei, formează crezul școlii actuale, prin care se tinde la formarea de personalități creatoare, productive și morale, munca fiind izvorul necontestat al virtuții și al câștigului onest și în acelaș timp, al luminării minții prin proprie experiență.

Un astfel de înțeles al școlii corespunde tuturor principiilor predicate de mării pedagogi ai timpului și de mării înțelegători ai vieții; el corespunde și spiritului legii care a ținut seama de aceste considerațiuni.

În cadrul acesta, nu numai că se îngăduie, dar se obligă învățătorul să facă comunități de muncă, unde copiii cu aptitudini apropiate să poată conlucra în executarea aceluiași lucrări, emulându-se unii pe alții în linia desăvârșirii lor.

Pe această cale, orice dascăl, dornic de ridicarea satului său, are posibilitatea să se distingă și prin concepția programului de lucru și prin executarea sa, dând cu aceasta imbold spre

valorificarea energiilor de seamă și spre ridicarea lor în erarhia școlară.

O astfel de școală înfrățește pe copii prin munca comună și desvoltă în ei sentimentul solidarității naționale unul din ideile de competență ale străduințelor de astăzi.

Pe această cale se pot forma personalități creatoare și cetățeni conștienți și de datoriile lor și de drepturile lor.

Pentru lămurirea înțelesului ce se dă fiecărei materii de învățământ, e necesară o sumară îndrumare metodologică.

Religia. — Învățământul de orice fel trebuie să fie în primul rând educativ și apoi instructiv, fiindcă viața socială se întemeiază în primul rând pe respectul principiilor morale. Pot exista societăți fără cultură, dar nu pot trăi grupări cât de restrânse de oameni fără principii morale.

Învățământul religios prin excelență este chemat să facă în primul plan educația poporului nostru prin lămurirea asupra punctelor de credință și prin îndrumarea lui către fapte bune. Astăzi, mai mult ca oricând, în setea religioasă pe care o manifestă la fiecare pas, atât țăranul cât și orășanul, rolul învățământului religios din punct de vedere educativ este covârșitor. Prin religie se poate și trebuie desvoltat sentimentul moral, precum și toate sentimentele nobile.

Pentru acest motiv, din cele două ore de curs, una va fi rezervată exclusiv educației morale, unde propunătorul va căuta din inițiativă proprie să găsească mijloacele pentru înobilarea sufletului copilului, făcând lectură, fie din Sf. Scriptură a Vechiului Testament, fie din Sf. Evanghelie, fie din Viețile Marilor Dascăli ai Bisericii, evidențiind virtuțile și faptele frumoase.

În aceste ore, elevii vor fi introduși în înțelegerea adevăratului rol al credinței, în săvârșirea virtuții și în îndeplinirea datoriilor cetățenești; în înțelegerea rolului reprezentanților bisericii ca factori de lumină și progres; în înțelegerea valorii curățeniei sufletești pentru mântuirea sufletească și pentru ușurarea vieții de toate zilele.

În orele de curs se va pune preț deasemenea pe partea morală a faptelor înșirate în program, formând din fiecare lecție, o apologie a adevărurilor eterne, ce stau la baza credinței noastre.

În clasa V-a se va face istoria bisericii creștine legată de mării ei propovăduitori, a căror viață să fie adusă ca pildă de urmat. Lecțiile să decurgă în atmosfera încălzirii sentimentale, pentru a ridica nivelul spiritual până la înțelegerea jertfelor făcute pentru credință.

La clasa VI-a se va preda în continuare șirul celor învățate, înlănțuindu-le cu paginile cele mai frumoase din istoria bisericii românești. Aci se va căuta să se evidențieze strânsa legătură dintre biserică și nație, dintre cler și popor, dintre resorturile vieții de credință și faptele trecute ale neamului care, prin credința în Dumnezeu a fost ajutat la toate punctele de răscruce ale vieții sale. Lecțiile vor fi calde și ilustrate cu exemple din viața poporului nostru, așa ca elevul să capete credința că numai iubind pe Dumnezeu și poruncile sale, națiunea noastră a putut străbate prin întunecosul trecut al ei.

La cl. VII-a se va face Morala creștină cu aplicații practice și cu ilustrațiuni din viața Mântuitorului și din viața clasică creștină.

Limba română. Cel mai mare bun ce-l moștenește un popor dela înaintașii săi, este de bună seamă, limba. S'au văzut popoare cari și-au pierdut independența; și-au pierdut pământ și bogății; și-au schimbat credința, limba însă și-au cultivat-o și păstrat-o cu îndârjire, preferând mai bine moartea, decât să se despartă de graiul moștenit, grai în care a auzit din gura mamei, cele dintâi mângăeri și a prins cele mai tainice, durabile și sfinte legături cu căminul și cu glia părintească.

Poporul nostru a făcut dovada unui eroism nebănuit și neîntâlnit aiurea în apărarea limbii strămoșești. Cine cutreieră țara dela un capăt la altul vede cu surprindere cum se schimbă portul dela regiune la regiune; ba chiar dela județ la ju-

deț. Din țara ouașului și până în câmpia dunăreană, ochiul întâlnește atâta varietate de îmbrăcăminte, atâtea variații de deprinderi și totuși când intri în vorbă constăți aceeași limbă, aceeași afirmare a obârșiei și a vieții românești.

1. A cultiva limba înseamnă deci a cultiva unitatea neamului și a întări pe fiecare zi, pe cel mai puternic instrument de apropiere și înțelegere între fiii aceleiași nații.

2. Limba oferă copilului întreaga bogăție a cuceririi în știință; ea deschide marea carte a faptelor vitejești din trecut și de azi, în care citind să se poată însufleți pentru păstrarea și desăvârșirea patrimoniului moștenit și pentru cinstirea și imitarea înaintașilor noștri vrednici.

3. Cunoașterea limbii conduce pe copil în tainele sfințelilor rugăciuni cuprinse în cărțile sfinte, pentru a le simți puterea în întărirea voinții și'n ușurarea sufletului; ea îl călăuzește pe nesimțite odată cu întărirea judecății, într'o lume de creațiuni spirituale, care să-i inobileze sufletul, să-i lărgească orizontul de vedere și să-l facă să înțeleagă natura cu legile ei și prin aceasta să-l facă capabil să fie util patriei și lui însuș.

4. De aceia studiul limbii materne în școala primară constituie însuși fondul învățământului primar, canavană pe care și prin care celelalte discipline se înțeleg, se fixează și se folosesc în raporturile dintre om și om.

A învăța limba înseamnă :

a) a vorbi corect.

b) a o scrie corect.

c) a o ceti expresiv.

d) a-i cunoaște frumusețile, finețea și bogățiile ei și a le gusta și

e) a te inspira din ele pentru creațiuni noi.

Pentru atingerea acestui scop orele de l. română, începând dela abecedar și până la citirea și gustarea bucaților de artă, literară trebuie să fie predată cu conștiința valorii acestui obiect de studiu. În ținuturile alipite și unde datorია ne cheamă să readucem la sânul patriei pe cei înstreinați de vitregia vremurilor, atenția aceasta trebuie să crească și mai mult, subjugându-se interesului limbii, toate celelalte preocupări.

Toată această preocupare a studiului trebuie să termine

prin sădirea în sufletul copilului a gustului de citit, pe care se poate întemeia întreaga lui auto-cultură de mai târziu.

Pentru aceste considerațiuni, studiul limbii române este de o capitală importanță. Nu înlăturăm gramatica din programul de studiu. Ea ajută la dezvoltarea gândirii logice; dar gramatica nu trebuie studiată din regule înainte stabilite, ci din limba vorbită și scrisă. Se recomandă deci alcătuirii de cărți de citire cu bucăți potrivite vârstei și apoi compoziții personale, recitări, piese de teatru.

Se vor alege bucăți din scriitorii noștri clasici, bucăți descriptive, narative și cu fond moral și patriotic.

Cursul de limba română va fi complectat cu lecturi din biblioteca clasei, unde vor fi selecționate operele acelor autori cari contribuiesc la ridicarea și cultivarea sentimentelor nobile.

Istoria. Dezvoltarea sentimentului național e pârghia siguranței unui stat. Pe ea se întemeiază liniștea de azi și biruința de mâine.

Cum aproape 90 % din elevii satelor noastre rămân la plug, educația națională se reduce la ceiace dă școala primară și ambianța satului; deaceia se va avea în vedere în primul rând ca din lecțiile de istorie să se evidențieze patriotismul și spiritul de jertfă al înaintașilor noștri, iubirea pentru glia strămoșească și respectul pentru toți câți s'au jertfit pentru a ne da ca patrimoniu o țară bogată și întinsă.

Se va accentua strânsă legătură dintre istorie și geografie prin utilizarea materialului intuitiv și în special de hărți istorice, precum și de excursii făcute la locurile istorice.

Se vor colecta și aduna monedele vechi precum și costume vechi, arme vechi, pentru ca elevii să-și poată da seama de felul de viață, de mijloacele de apărare și de luptă ale înaintașilor noștri.

Se va căuta să se facă apel la literatura eroică, așa cum este afirmată și așternută de scriitorii noștri, folosindu-se delacaz la caz. O lecție de istorie să fie o lecție de patriotism, de înălțare sufletească a elevului, de încredere în forțele neamului din care face și el parte și pe care el este chemat să-l apere mai de vreme sau mai târziu în timp de război, iar în

timp de pace, în permanență, prin munca lui constructivă și prin împlinirea datoriilor sale față de Stat.

Geografia. Se va mărgini la cunoașterea amănunțită a pământului patriei și la cunoașterea ținuturi lor învecinate cu noi. Cunoașterea celorlalte ținuturi se va face numai în comparație cu pământul românesc, pentru ca elevul să înțeleagă ce are de făcut pentru a-și înălța țara, acolo unde sunt alte popoare.

Aci e locul ca să se pună preț pe cunoașterea directă a acestui pământ și a bogățiilor lui. Deaceia se recomandă pe lângă mijloacele obișnuite și recomandate de orice didactică, excursii cât mai multe și cât mai îndepărtate. E un deziderat, pe care alte neamuri l-au realizat de mult, ca fiecare absolvent al cursului primar complect să-și cunoască țara în întregime sau dacă nu, cel puțin capitala țării și capitala județului, cu localitățile mai de seamă din el.

În această privință statul face înlesniri pentru grupurile mai mari de elevi.

Educația și instrucția civică este chemată să dea îndrumări de orientare în societatea românească, făcând pe elevi să cunoască alcătuirea Statului, datoriile și drepturile fiecărui cetățean.

Fiind înrudită această disciplină cu studiul moralei, se vor pune în programa acestui obiect și îndrumări de viață.

Pentruca elevii să se deprindă cu viața socială care-i așteaptă se va aplica sistemul conducerii de sine a clasei, clasa fiind societate ideală, după care să năzuiască să fie organizată și viața de mai târziu.

Higiena este chemată să dea noțiuni clare și precise de paza și păstrarea sănătății. În orașe se va căuta să se pună copiii în contact direct cu spitalele, pentru a-și da seama de pericolele ce-i așteaptă când nu păzesc anumite prescripțiuni de igienă, iar la sat când se ivesc ocazii, să fie puși în fața cazurilor care interesează mai mult pentru a-și da seama mai bine de ele și de urmările firești ale lor.

Când medicul de plasă vine în localitate, el să ia contact cu elevii și să le dea îndrumări practice, privitoare la sănătatea lor.

Științele Fizico-Naturale. Au rolul de a pune pe copii în

contact direct cu natura, de a cunoaște diferitele forme ale ei și de a pătrunde în legile care o guvernează, de aceea, acest învățământ este atractiv și interesant pentru copii și de mare importanță pentru orientarea lor în viață. Din principiile expuse mai sus, acest învățământ se va face utilizând metoda experimentală precum și metoda directă: utilizare de herbare, muzee, aparate, etc.

Matematica. Ascute mintea și înlesnește în raporturile interumane prin deprinderea de a socoti, de a măsura.

În cursul ciclului II această disciplină va avea scopul eminentemente practic de a-l face pe copil să știe să socotească, să măsoare exact și corect ce vinde și cumpără, să știe din proprie experiență întinderea pământului său. Deaceia se recomandă nu un învățământ steril și abstract, ci un învățământ practic. Acelaș lucru se poate spune și despre *contabilitate*.

Desemnul. Joacă un rol foarte mare la școlile primare tip industrial și e nevoie ca în special la aceste școli el să fie predat cu toată grija. În celelalte tipuri de școli, desenul se va mărgini la dezvoltarea abilității mâinii și ochiului, deprinzând pe elevi să poată schița după natură, să-și facă planurile pentru lucrările lor agricole sau fetele să-și poată desemna modele de cusut de lucrat covoare, etc.

Cântul. În învățământul ciclului II trebuie să unească pe copiii în grupuri care să cânte aceleași cântece românești. Deși poporul românesc este un popor muzical și are un bogat repertoriu, foarte greu se întâmplă ca doi oameni să poată cânta acelaș cântec și în acelaș fel, pe când alte popoare cu înzestrări inferioare nouă, au o muzică națională bine cizelată, bine fixată și în acelaș timp bine cultivată și uniform cultivată până'n cele mai de jos straturi ale sale.

Cursul supraprimary poate împlini această lacună, dacă se va pune preț pe învățarea de cântece obligatorii pentru toți elevii, etc.

Pe lângă aceasta, copiii vor fi obligați să facă coruri de cântece patriotice și coruri religioase, participând efectiv cu dascălii lor atât la serbările naționale cât și la serviciul divin de fiecare Duminecă și sărbătoare.

Educația fizică deși în program ocupă un număr restrâns

de ore, ea este chemată să deprindă pe copil cu mișcări și exerciții care să-i întărească organismul și să-l facă capabil să se miște cu ușurință și să suporte munca cu înlesnire.

Se va pune preț pe aplicarea metodică a celor învățate și executate în ciclul I.

Lucru manual este mijlocul de a crea abilități, de a deprinde mâna și ochiul precum și de a da copilului gust și plăcere pentru muncă. Deaceia se va pune preț mare pe dispozițiile înăscute ale copilului, utilizându-se materialul care stă la îndemână în regiunea respectivă.

Nu preconizăm un lucru manual ca scop, ci ca mijloc întrucât școala primară nu socotește că este chemată să facă meseriași desăvârșiți, ci să desvolte gustul pentru muncă și — pornind dela imboldul primit în școală, adolescentul să se desăvârșească mai târziu.

Se impun cu necesitate ateliere înzestrate cu instrumente și material.

Gospodăria este chemată să pună fetele în contact direct cu viața gospodărească care le așteaptă. Bucătărie, țesătorie, cusătorie, și tot ce privește întreținerea unei case să fie experimentat, pentru ca atunci când va fi chemată o fată, să-și înghebeze gospodăria sa, să știe să-și ușureze viața sa și a familiei sale.

Pe lângă îndrumarea practică, propunătoarea va da elevelor rețete pe care să le păstreze și să le aplice la casa lor, după ce mai întâiu le-a experimentat sub conducerea sa și le-a înțeles folosul.

Dr. N. Crețu.

Noui norme de educație morală.

- Considerațiuni psiho-pedagogice. -

(Continuare.)

Dacă actele săvârșite de individ sunt supuse aprecierii ca valori morale în raport cu scopul pe care l-am urmărit, distingem deci într'un act voluntar un element intelectual (reprezentăția): scopul; unul sentimental (afectiv): cunoașterea și realizarea actului printr'o reacție utilă conștientă, deprindere, automatism, instinct, reflex.

Scopurile urmărite de individ sunt totdeauna rezultate din procesele intelectuale (deliberări), iar atunci când avem de ales între mai multe reprezentări de acte și ne fixăm asupra unora spunem că suntem *convinși*. Deci, pentru a impune realizarea unor anumite fapte trebuie să convingem sau să ne convingem. Dar ce este convingerea? Când spun că sunt convins de o idee, de o credință, de o teorie oarecare, nu fac decât o simplă declarație că acea idee convine, adică nu e în dezacord cu aceste idei pe cari le-am și în care s'a încadrat. Când spun că sunt convins că pământul se învârtește în jurul soarelui fac această afirmație: explicarea învârtirii pământului nu se contrazice cu un sistem de reprezentări geometrice și fizice cari formează materialul apercetiv pentru noua idee. De unde am însă aceșt sistem de reprezentări care formează materialul apercetiv pentru convingerea ce o am despre noua idee?

Din alte convingeri care s'au realizat treptat prin sinteze anterioare între un material apercetiv mai redus și ideile

ce mi-au fost date de mediul în care m'am dezvoltat. Astfel ajungem printr'o regresiuine psihologică la primele elemente apercetive pentru toată construcția mintală la care am ajuns și care elemente sunt experimente proprii de natură senzorială stilizate în reprezentări noțiuni sau idei.

Faptul că anumite idei nu ne convin înseamnă că ele se contrazic cu materialul apercetiv al fiecăruia și că de cele mai multe ori pentru a ajunge la o convingere trebuie să destrămăm și să sintetizăm în alt mod idei și convingeri mai vechi și de aceea procesul de convingere este uneori greșit și desfășurat în timp mai îndelungat, ceea ce presupune discuții adică destrămarea de sinteze mintale și creierea noilor sinteze. Cei cari nu se conving nu încearcă și nu realizează acest proces de distrugere și refacere. Sintezele mintale care servesc ca material apercetiv pentru idei noi sunt astfel structurate încât ele se realizează ca niște automatisme mintale destul de greu de stricat. În mintea omului sunt cazuri când stau laolaltă idei cari se contrazic și totuși el reacționează și pentru unele și pentru altele. De aci o mulțime de atitudini contradictorii pe care omul le are în viață.

Ne aflăm deci în fața a două stări intelectuale: 1. convingeri susținute de sinteze mintale ordonate într'un sistem și 2. idei cari determină sau influențează acțiunile noastre și care se realizează în baza legii psihologice: a tendinței ideii de a se realiza în act. Să luăm un exemplu: am convingerea că alcoolul este vătămător. Această convingere este susținută ca material apercetiv, de reprezentări și idei din chimie (reacțiunile dezastruoase din organism), din biologie (dezvoltarea celulelor sub influența alcoolului), din viața socială (relele pe care le-am văzut), etc.: convingere intelectuală sau științifică.

Alții sunt convinși fără un material apercetiv, fără acele cunoștințe de mai sus, numai prin faptul că li s'a spus și repetat mereu că alcoolul face rău și nu trebuie consumat. Acest de al doilea fapt se susține de forța de sugestie pe care o are ideia și dorința ei de a se realiza în act (într'o inhibiție, în cazul nostru). În morală noi spunem că acțiunea noastră inhibitorie (de neconsumare), în primul caz este din

voință *autonomă*, iar în al doilea caz *eteronomă*. În fond mecanismul e mai complicat dar se va înțelege mai bine după analiza celorlalte elemente : emotiv și voluntar.

Convingerile sunt câștigate fie prin educație fie prin insinuarea unor idei streine cari găesc o susținere din partea elementelor apercetive sau a deprinderilor. Ele sunt deci de natură socială. Societatea sădește în sufletul tuturor convingeri, fie printr'o acțiune metodică (educație) fie printr'o acțiune subversivă.

Ținând seamă de faptul că procesele mintale sunt mai târzii în sufletul individului, reacțiunile ca fapte morale sunt la început de natură reflexă sau instinctivă, apoi sunt susținute de afectivitatea prin care se manifestă instinctul de conservare. O educație metodică nu se poate face decât în sensul desfășurării evoluției funcțiunilor și proceselor sufletești căutându-se a se insinua treptat convingeri intelectuale necontrazise de acte cari urmăresc acelaș scop. De cele mai multe ori deprinderile căpătate sunt în contrazicere cu convingerile câștigate așa încât acțiunile sunt contradictorii și dau naștere la conflicte sufletești. Referindu-ne la exemplele de mai sus, un copil obișnuit de mic cu alcoolul care a avut darul de a dirija într'un anumit senz procesele nutritive formând reflexe gastrice și de asimilație specifice, va lupta în viitor cu convingerile ce le capătă asupra relelor alcoolismului și se va găsi totdeauna la răspântie alternând după împrejurări, între voința reprezentativă de a nu bea și acea impusă de organismul lui obișnuit care cere alcool, care obișnuință i-a devenit „*a doua natură*“.

Astfel stă cazul și cu fumătorii de tutun cari nu se mai pot lăsa.

Deprinderile căpătate sunt foarte greu de stăpânit, întrucât acțiunile sunt și ele supuse legii psihologice și biologice „*a celui mai slab efort*“.

Deaceia dintre două acțiuni una săvârșită de mai multe ori și alta nouă, se va executa mai repede și cu mai mare plăcere cea repetată care cere mai puțină energie. Pentru ajungerea la convingeri de acțiune trebue avute în vedere:

1. dezvoltarea unui sistem de reacțiuni care să poată sprijini acțiunile viitoare (dresaj preliminar).

2. Convingeri intelectuale ordonate într'un sistem necontradictoriu și paralel cu deprinderile căpătate.

3. Ambele procese să fie sprijinite de o desfășurare logică a evoluției dela reflexele, instinctele, deprinderile și automatismele dresajului preliminar — pentru acte voluntare — și sinteze armonice apercptive, pentru convingerile raționale — până la acțiunile conștiente dictate de o voință intelectaală în urma unei deliberări asupra scopurilor sau motivelor acțiunii. Printre procedeele pe care practica pedagogică ni le pune la îndemână trebuiesc utilizate numai acelea cari țin de senzul evoluției tratate mai sus. Astfel, vom proceda în prim perioadă a dezvoltării copilului la dresarea reflexelor și instinctelor cu cari vine înzestrat și cu structurarea lor în acțiuni utile prin automatizarea acțiunilor căutând în acelaș timp să-i strecurăm și elemente apercptive de care va fi nevoie pentru sistematizarea convingerilor.

Un exemplu: vrem să ferim pe copil de beție? Vom face operă negativă depărtându-l de alcool care i-ar crea anumite deprinderi gastrice iar în acelaș timp îi vom sugera treptat cunoștințe (chimice și biologice) asupra efectelor dezastruoase ale alcoolului și-i vom da puțința să vadă și relele sociale ale alcoolismului prin vizitarea și descrierea nenorocirilor sociale în diferite instituții de asistență sau prin tablouri reprezentative. Astfel el va avea în fața alcoolului o atitudine negativă susținută organic, psihologic și social. Dacă aceste elemente n'au fost structurate într'o sinteză puternică celelalte elemente ale actului voluntar vor intra în joc dând nașteri la contradicții și va învinge după o luptă destul de costisitoare din punct de vedere psihic, elementul care va fi susținut de principiul plăcerii sau utilului. Intrucât educația morală se face în școală sau prin experiențe proprii, în viața socială fiecare intră în sfera de influență și de nepricepere a educatorilor și ajunge la conflicte grave sau atitudini contradictorii. Astfel părinți și educatori cari, fără să-și dea seama, creiază anumite deprinderi contradictorii cu convingerile ce vor căuta să le dea ulterior și copilul, oricât de supravegheat ar fi nu știe pe ce drum să apuce.

Pe de altă parte societatea care are în afară de educația tinerelor generații și interese proprii ce vin în contradicție cu preceptele morale întrebunțează destul de multe procedee cari au darul prin reclama ce se face de a influența (eteronomie) activitatea și convingerile slabe ale copiilor, astfel încât de cele mai multeori educația în școală rămâne ineficace. Semnalăm unele contradicții: alcoolul face rău; părinții dau totuș alcool de timpuriu copiilor creindu-le fără să-și dea seama reflexe gastrice. Societatea oferă la fiecare pas prin magazine, reclamă, mese, etc. indemnuri admise și patronate (apropro de săptămâna vinului) și totodată prilejuri de convingere (eteronomă). În școală li se arată tablouri și li se spun povești despre băutura. Pe care drum să apuce? Vor apuca pe acel susținut de „principiul plăcerii“ despre care vom vorbi mai jos și pe cel bătătorit de deprinderile căpătate. Mecanismul arătat mai sus se observă în orice forță umană. Copiii cari n'au ajuns la o convingere autonomă și paralelă cu dezvoltarea structurală voluntară, sunt lăsați pradă influențelor sugestive din afară mai ales prin reclama care se face și prin oferirea unor cazuri mai ales prin slovă scrisă, cari vor influența imaginația și alte funcțiuni în așa fel încât nu vor executa decât acțiunile impuse. Deaceia marea atenție ce trebuie dată elementului convingerea autonomă în educația morală, singura care va sta la baza adevăratelor caractere. Exemplele pot fi înmulțite la infinit. Putem vorbi destul despre furt dacă admirăm structurarea instinctului proprietății în mod greșit prin glumele și povestirile cu furtul fructelor, dacă lăsăm mintea copilului să se delecteze cu romane senzaționale și polițiste. S'ar putea răspunde aci că adevărata convingere pentru fapte utile va veni mai târziu, odată cu maturizarea dar aceia nu-și dau seama că maturizarea este un proces biologic o desăvârșire a elementelor anatomice și fiziologice cari au structurat în ele anumite automatisme voliționale și intelectuale care nu vor mai putea fi distruse. Cine va gândi bine asupra acestui lucru și-și va reaminti cazurile văzute în viață când oamenii bătrâni sunt robii unor convingeri greșite, contradictorii și antisociale și că nu se mai poate face nimic, vor vedea că asemenea struc-

turări greşite vor fi destinul lor de mai târziu. Tot ce avem în mintea noastră vine dela societate. Ideile şi convingerile nu sunt ale noastre ci ale mediului social în care ne învârtim. Aceste convingeri sunt structuri mintale insinuate metodic sau sugerate şi că dacă vrem — pentru o societate dată — să creiem alte convingeri, trebuie să le spargem pe cele dintâiu sau să creiem metodic prin educaţie sisteme ordonate. Societatea însă care de cele mai multe ori nu ţine seama de mecanismul sufletului uman, în graba ei pentru progres, uzează de elemente eteronome, sugestie, reclamă, impuneri silite, astfel încât educaţia în loc să fie metodică, determină indivizilor reacţiuni spontane fără convingeri şi fără sens contradictorii şi de multe ori anacronice. Reacţiunile individului mai sunt determinate în afară de elementul intelectual scopul, şi de tendinţele afective supuse toate aproape principiului plăcerii, aşa încât deliberarea este influenţată de cele mai multe ori de ceiace convine sau nu individualităţii. Factorul emoţional primar sau sentimentele structurate ulterior intră de foarte multe ori în contradicţie cu intenţia unei reacţiuni utile şi de cele mai multe ori lucrăm contra convingerilor. Astfel în exemplul nostru de mai sus, consumarea alcoolului care a adus obişnuinţa organismului, provoacă în acelaş timp plăcere prin tot materialul apercetiv sentimental pe care-l stârneşte (incântare, euforie, bunăvoie — cu un cuvânt toată biciuirea organismului provocată de alcool ca excitant) şi ori cât de puternică ar fi convingerea pe care voim s'o impunem pe cale intelectuală, reacţiunile se săvârşesc sub imperiul acestui principiu al plăcerii. Trebuie deci restabilit întotdeauna un echilibru, o armonie între convingere şi afectele ce însoţesc sau determină o acţiune pentru ca rezultatul să fie eficace. Emoţia nu este altceva decât retrăirea în conştiinţă (ca senzaţie a reacţiunilor organice la mediu) a mişcărilor şi expresiunilor prin care individul în mod voit, instinctiv sau reflex, reacţionează. Ea este un fenomen psihic posterior reacţiei, dar petrecându-se aproape concomitent cu aceasta (reacţia spontană a individului) este considerată ca fiind anterioară şi determinată. Orice emoţie este însoţită — mai mult sau mai puţin evident — de o expresie mimică sau un

gest (expresii emoționale) dar aceste expresii sunt tocmai reacțiunile reflexe, instinctive sau voite, care retrăite ca senzații organice sau musculare dau emoția sau sentimentul respectiv. Emoțiile sau sentimentele însoțitoare nu sunt deci decât reacțiuni actualizate și interpretate ca fenomene sufletești distincte. Considerând însă emoția și sentimentele ca posterioare actelor de voință reflexe, instinctiv și voite, înseamnă că întâiu avem reacțiunile spontane la mediu și apoi emoția ce le însoțește și deci trebuie să analizăm și să utilizăm întâiu mecanismul voluntar care determină stările afective. Însăși evoluția organismelor precum și dezvoltarea individualităților dela naștere până la maturitate, dovedește că întreaga viață sufletească se desfășoară între *acțiunea* pe care o exercită mediul asupra lor și reacțiunea lor utilă în acest mediu. Procesele sufletești superioare (conștiință, intelect, emoție, sentiment nu sunt decât formele mai complexe de reacțiune care lasă totuși impresia de ceva deosebit și de aceea sunt considerate de psihologie ca fenomene aparte. Dacă pornim dela acest principiu al *acțiunii și reacțiunii*, ca fiind fundamentul întregului edificiu al stărilor sufletești oricât de complicate, vom interpreta viața sufletească ca o serie de procese de cunoaștere (*acțiunea* mediului asupra organismului) și procese voluntare (reacțiuni la acest mediu, tropisme, reflexe, instincte, acte conștiente). Procesul cunoașterii se structurează dela simplu la complex (dela senzație la procese raționale) iar stările emotive dela simple reacțiuni biologice (retrăite ca atitudini corporale) până la sentimente superioare cu reacțiuni permanente și tipice destul de complicate. Deci rezultă că atitudinile pe care le ia individul în viață ca reacțiuni la mediu și cari alcătuiesc domeniul moralei trebuie interpretate și dirijate pe baza mecanismului actului voluntar. Ori, cum actul voluntar nu este altceva decât o reacțiune utilă care își are obârșia în fenomene fizico-chimice (tropismele), și fiziologice, reflexe, instincte, deprinderi etc. până la acte voluntare conștiente urmează că în determinarea actelor voluntare trebuie să ținem seama tocmai de această evoluție și grad de complexitate, căutând ca, în determinarea actelor voluntare conștiente să antrenăm echi-

librat reflexele, instinctele și deprinderile necontradictorii și care sunt în acelaș timp reacțiunile cele mai potrivite pentru scopul urmărit. Revenind la exemplul de mai sus, o reacțiune conștientă iuhibitorie pentru băutură nu poate avea loc atâta vreme cât n'ar fi susținută și de repulsia organică (proces fiziologic) și de reflexele sau deprinderile antagoniste acelei acțiuni.

Dacă analizăm și actul mintal ce stă la baza convingerilor noastre vom vedea că el se susține pe reacțiunea organelor noastre de simțire la mediu cu o calitate precisă și o energie specifică și că ceiace numim noi procese mintale superioare sunt fondate pe senzații (reacțiuni senzoriale, imagini, reacțiuni centrale) sau raționamente (reacțiuni complexe cu un caracter unitar). Astfel pusă problema, actul mintal este tot o reacțiune însă cu caracter de interiorizare (centripetal), iar actul voluntar o reacțiune exterioară (centrifugală). Emoțiile sunt produse de a doua mână, retrăiri sau simțiri atât ale reacțiunilor senzoriale cât și ale reacțiunilor voliționale, stări difuze cari se structurează încet-încet, în viața sufletească a individului. Ce putem deduce din acest mod de a înțelege faptul sufletesc? Că acțiunile noastre cari fac obiectul moralei sub cele trei aspecte analizate mai sus intelectual (scop), emoțional (afecție) și voluntar (reacție) sunt supuse toate mecanismului voluntar și evoluției acestuia, iar metodele pedagogice trebuiesc aplicate în așa fel încât să determine cele mai precise și coordonate reacțiuni atât senzoriale cât și voliționale și care la rândul lor vor da o armonică afectivitate.

Actul mintal fiind o reacțiune periferică (senzorială) și apoi centrală asociată cu reacțiunea cea mai potrivită ca act de voință și care produce prin retrăire o stare de neplăcere când reacțiunea a fost nepotrivită) este supus mecanismului actului voluntar. Numai astfel se poate justifica de ce avem anumite convingeri cari nu sunt decât deprinderi sau automatisme mintale sprijinite pe reflexe condiționale de natură fiziologică sau senzorială. Actul mintal, fie că este o simplă reprezentare, sau o judecată, are tendința de a se realiza în act prin faptul că a fost asociat cu o reacțiune spontană, ca-

re de multe ori se poate să nu se exteriorizeze printr'un act de voință ci numai ca o mișcare în schiță (imagine chinestetică). Deci noi trebuie să dăm mare atenție asociațiunii senzorio-motorice, astfel ca, atunci când vrem să creem o convingere pentru o acțiune oarecare, imaginea scopului să fie asociată totdeauna cu o reacțiune utilă. Această reacțiune utilă va fi tradusă în conștiință ca o stare afectivă de plăcere. Procesul psihic total va fi armonic și necontradictoriu. Pentru o mai bună înțelegere a faptului sufletesc complex care stă la baza acțiunilor în viață și a raportului între cele trei aspecte sub care stă la baza acțiunilor în viață și a raportului între cele trei aspecte sub care poate fi interpretat să luăm un exemplu din care să se vadă că el este susținut de acest principiu biologic al acțiunii și că atât evoluția organismelor vii cât și evoluția organismului dela naștere până la maturitate sprijinesc acest mod de a vedea. Animalele cele mai simple, fie monocelulare sau pluricelulare, sunt înzestrate cu elemente bio-chimice sau cu organe zenzoriale prin care intră în contact cu mediul exterior. Acest contact este — din punct de vedere psihic — un act de cunoaștere (simplă excitație sau senzație). La acest mediu organisme mănate de instinctele de conservare individuală și a speciei reacționează într'un senz util. Reacțiunea este și ea retrăită ca senzație internă sau expresie corporală și naștere acelei stări organice difuze de plăcere — emoția. Cu timpul organisme în lupta lor cu mediul își crează organe din ce în ce mai perfecte pentru cunoașterea mediului și pentru a reacționa mai util față de mediu și astfel s'au dezvoltat organe speciale de simțuri cari s'au complicat din ce în ce și posibilități de reacție cât mai folositoare pentru o bună adaptare.

Stările sufletești superioare sunt însă fenomene care servesc această adaptare.

Actul mintal este — ca proces cognitiv — o reacție excitativ senzorială interiorizată, iar actul voluntar o reacție dirijată nu spontană ca la animalele inferioare. Emoția e o stare difuză, complexă din pricina complexității actului

voluntar. Cum trebuie interpretat faptul moral care, — am arătat chiar la începutul acestui studiu — nu este altceva decât actul săvârşit în vederea unei cât mai bune adaptări la mediul fizic sau social?

Ca o reacţiune mintală cognitivă de o structură şi ca o reacţiune complexă adecuată care va determina o stare afectivă de plăcere.

În educaţie trebuie să ţinem deci seamă de acest mecanism de ordine în care se desfăşoară faptul sufletesc şi de armonia ce trebuie să domnească între aceste trei aspecte ale faptului sufletesc.

Într'un număr viitor vom arăta mijloacele prin care putem crea elemente intelectuale care să determine acţiuni utile şi stări de plăcere într'o structură armonică atât pentru individ în parte cât şi pentru colectivităţi, acţiuni care formează într'un sens larg acţiunea morală.

Prof. Gh. Bronzetti.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Problema caracterului moral în pedagogia contemporană.

„Nu învățați pentru școală ci pentru viață!”
„Formați caractere!”

Acestea sunt îndemnul care se aud mai des în zilele noastre. Și-s cu drept cuvânt; căci viața, pe care o trăim, cere mai multă luptă ca în trecut, mai multă tărie de caracter. Cine n'a fost deprins încă de mic să pună în practică ceia ce a învățat că este bun și folositor, cine n'are un caracter tare și moral, va fi învins în viață. Toți moralistii, educatorii, predicatorii amvoanelor de azi sunt unanim preocupați de formarea caracterelor. Azi nu mai întrebăm ce știe pe de rost un om, care a eșit din școală, *ci ce este și ce poate*. Dacă în privința scopului, preocuparea educatorilor este aceeași — „formarea caracterului moral”, — nu tot așa stau lucrurile, când e vorba de mijloacele, de metoda întrebuițată, pentru a-l realiza. Preferindu-ne la aceste mijloace educative, și în special la problema disciplinei școlare și a atitudinii luate de educatori, în vederea respectării maturii individuale a copilului, găsim în pedagogia contemporană două curente opuse: unul care acordă prioritate măsurilor, care exercită o influență pozitivă față de manifestările individuale, deșteptând, întărind și ajutând dezvoltarea elementelor bune ale naturii omenești; și altul opus acestuia care acordă prioritate măsurilor, care exercită o influență negativă, adică constrânge orice manifestare liberă a individului. Primul curent, consideră pe om bun dela natură și că e suficient să-l sprijinim în dezvoltarea lui naturală, fără a opune vreo rezistență evoluției libere a individualității. E părerea pedagogică optimistă, care și a găsit sprijinitora cea mai convinsă în *Ellen Key*, scriitoarea suedeză. Ea pretinde că educația trebuie să fie liberă, în sensul că acțiunea intenționată a educatorului să înlesnească, nu să împiedice calea naturii.

Celălalt curent, din contră, consideră pe om ca fiind rău din fire; de aceia metoda în educarea individului ar fi stărpirea a tot ce e rău în el; adică acest curent pretinde educație severă

bază pe supunere. Reprezentantul cel mai de seamă al acestui curent este Paulsen. Pentru a înțelege atitudinea lui Förster față de aceste curente ne punem întrebarea: Căror împrejurări se datorește apariția lor? O privire sumară asupra civilizației sec. XIX-lea, ne va conduce la explicație.

În sec. XIX-lea civilizația tehnică a luat un mare avânt. Toate exploatarea mari: industriale și comerciale ajung apogeul lor în acest secol. Dar sufletește rolul individului este redus. Mașina ia locul omului. Individul nu mai poate avea inițiativă. Fără îndoială însă, că civilizația tehnică a rezultat din concepțiile științifice, din invențiile și descoperirile acestui secol și a celor anterioare. Dar ele au ajuns să terorizeze pe creatorul lor, pe om, care devine sclavul operei sale. Acest fapt a dat naștere unei reacțiuni: individul trebuia repus în drepturile sale de stăpânitor al naturii. Astfel s'a născut curentul individualist, sau al educației libere. Dar prin exagerările, la care a dus și acest curent, s'a dat naștere curentului rigorist, sau al educației severe. Curentul pentru educ. liberă nu se observă pentru prima oară în pedagogia sec. al XIX-lea, ci și în sec. al XVIII-lea.

Rousseau preconiza un sistem de educație liberă, deoarece natura omului conține într'însa tăria de a se desvolta numai spre bine. Dar individualismul e reprezentat și mai înainte de Rousseau, prin Montaigne și Rabalais. De atunci și până azi problema individualismului, în pedagogie, a luat diferite aspecte, datorită factorilor sociali și culturali, cari au favorizat sau nu acest curent. Ne preocupăm deocamdată de aspectul individualismului la Ellen Key, care este reprezentanta cea mai distinsă a acestui curent. În rezumat Ellen Key recomandă: 1. Cunoașterea și respectarea individualității copilului; 2. Încrederea absolută în puterea și bunătatea naturii omenești; 3. Întărirea conștiinței morale, în sensul ca acțiunile individului și sancțiunile lor să fie date de propria lor conștiință; 5. educația organică, adică dinlăuntru în afară.

Curentul educ. libere păcătuiește totuș prin marea încredere ce o are în bunătatea naturii omenești, căci azi este sigur că dacă lăsam ca natura umană să se desvolte liber, înseamnă să lăsam instinctele să se desvolte la întâmplare. Adversarii educ. libere pornesc dela ideea că omul e rău dela natură; au deci o atitudine pesimistă. Adepții acestui curent insistă în educație mai mult asupra mijloacelor de constrângere. Ei susțin că nu prin libertate se poate ajunge la formarea caracterului moral, ci prin supunere, fiindcă nu putem pretinde copilului dela început să se supună din convingere principiilor morale.

Constrângerea întrebuițează ca element negativ pedeapsa și ca element pozitiv recompensa.

Am amintit mai sus: Paulsen este reprezentantul cel mai de seamă al curentului rigorist. El constată că educ. de azi ne dă oameni slabi, bolnavi, nemulțumiți; pe câtă vreme cea veche dădea oameni tari, rezistenți, mulțumiți fiindcă învățau să se supună, se se stăpânească. În rezumat Paulsen cere: 1. deprinderea de a ne stăpâni. 2. activitate încordată și continuă. 3. suveranitatea voinței raționale asupra simțurilor. El le mai numește și imperative categorice formulându-le astfel: 1. Invață să te supui. 2. Să faci eforturi. 3. Să te stăpânești. Când s'au realizat acestea toate individul a ajuns la libertatea morală. Drumul până aci nu este decât unul: disciplina, supunerea. În educația morală mai ales, trebuie să ținem seamă și de libertate și de disciplină. Aplicând numai *libertatea* ca mijloc de formarea caracterului nu vom ajunge niciodată la libertatea morală, ci vom deveni mai degrabă la anarhie decât la ordine. Iar aplicând numai *disciplina* ca mijloc de educație morală fără a acorda oarecare libertate, vom forma oameni fără inițiativă, niște sclavi ai voinței altora. Cel care caută să înlăture lacunele celor 2 curente este Fr. N. Förster. Sistemul său de educ. se poate formula astfel: disciplină prin libertate sau supunere voită. Ceiace a făcut Kant pentru curentul empirist și raționalist în domeniul teoriei cunoașterii, a făcut și Förster în domeniul moralei. Cugetând asupra modului cum s'ar putea ameliora starea morală a societății s'a oprit la soluția că singură iubirea poate rămâne baza relațiilor dintre indivizi și dintre popoare. Förster descopere în individ două elemente luptându-se între ele: supunerea și libertatea. Textual deci problema disciplinei constă în a împăca două nevoi diametral opuse și a hotărî fiecăruia domeniul său propriu: întâiu nevoia de supunere, apoi nevoia de libertate. Pe deoparte omul ca membru al societății trebuie să se supue, să cedeze ceva din ale sale, căci chiar în bolul de grâu, trebuie să moară ceva întâiu, ca apoi să răsară o plantă nouă. Pe de altă parte însă, firea individului crește din zi în zi în aspirațiile sale, către independență către libertate. Pentru a înțelege mai bine încotro trebuie îndreptată libertatea personală, Förster face o clară analiză a diferenței dintre personalitate morală și individualitate naturală. Pentru el personalitatea morală se caracterizează printr'o concentrare a energiei voluntare, în vederea realizării unor norme dictate de propria noastră conștiință. Nu admite nici o influență din afară, ea auto-determinându-se în mod liber. Personalitatea e singura forță din om care-l duce spre libertatea morală. Individualitatea naturală este tocmai opusul personalității morale. Ea este constituită din lumea periferică: din lumea sentimentelor și a dorințelor de tot felul, prin care omul ia contact cu mediul. Ea se poate caracteriza prin împrăștierea voinței naturale în di-

rectia impresiilor din afară și chiar a tentațiilor proprii noastre ființe. A da libertate individualității naturale însemnează a da libertate capriciilor fatale, pornirilor naturale poftelor și pasiunilor. Vom complecta atunci: libertate vom acorda numai personalității, voinței centrale; iar contra individualității naturale, contra voinței periferice să luptăm prin disciplină. Această disciplină însă nu apropie întru nimic pe Förster de Paulseu. La Paulseu lupta este între elementul intern al elevului și între voința educatorului care pretinde chiar biruința celui din urmă; pe când în concepția lui Förster e vorba de lupta omului cu el însuș. Lupta energetică a spiritului împotriva simțurilor face ca personalitatea morală să se înalțe, să stăpânească viața omului în cele mai mici acțiuni. Cercetând elementul psihic al supunerii voite ajungem la convingerea că nu trebuie să fim pesimiști pentru că în sufletul fiecărui individ se găsește o tendință care face ca elementele superioare să domine pe cele inferioare. Vom da deci numai ajutor, făcând să triunfe elementele superioare sau eroice. Va trebui să prezentăm copilului supunerea nu ca un jug, ci ca o faptă de onoare, pe care i-o cerem. Toate acțiunile să porniască dela el; el să fie autorul răspunzător a tot ce face, fiindcă învățătorul uu poate sta veșnic lângă elev, cu armele disciplinei în mână. Förster ne recomandă să plecăm dela îndatoririle și conflictele zilnice ale lor chiar cu copiii mai mici. Făcând discuțiuni asupra lor îi vom provoca să găsiască și singuri urmările faptelor atât pentru individ cât și pentru societate. În felul acesta ajungem a formula împreună o conduită morală, despre care elevii au convingerea că le este necesară în purtarea lor. Nu este suficient să aibă copilul convingere că în viața morală trebuie să fie: punctual, discret și sincer, ci e necesar să-l îndemnăm să lupte singur împotriva nepunctualității, în contra minciunii; să treacă dela faptă la acțiune. Sancțiunea actului săvârșit să apară clar în conștiința noastră morală. Simțul responsabilității morale trebuie să guverneze în toate faptele noastre.

Dacă după un timp oarecare educatorul a observat că elevii săi îndeplinesc cu statornicie orice act de voință individuală, poate începe cu dânsii inițierea în exercițiul moralei sociale religioase, făcând practică vie în mijlocul colectivității în care se află; în clasă, în școală.

Prin această lărgire a cercului de responsabilități, copilul va avea o bună ocazie să se formeze ca viitor cetățean.

Elena Libeg

Psihologia mărturiei.

Desvoltarea pe care au luat-o în ultimul timp științele și aplicarea lor la viața practică, au impus și dreptului — considerat până acum câtva timp drept o știință de principii — o schimbare în semnul utilizării rezultatelor obținute de celelalte discipline ce privesc omul și societatea. Expertizele judiciare utilizează astăzi în cele mai multe cazuri fizica și chimia. Legiferările trebuie să țină seamă de observațiile și constatările sociologiei. Dreptul devine astfel o știință mai concretă și mai sigură în stabilirea raportului dintre individ și societate. Dintre toate ramurile dreptului, dreptul penal împrumută dela psihologie aproape tot materialul de care are nevoie atât pentru stabilirea penalității cât și pentru aplicarea pedepsei ca un corectiv etico-social.

Penalitatea fiind o consecință a luptei dintre individ și societate, în stabilirea ei juristul va trebui să țină seama de structura sufletească a individului care a comis-o cercetând astfel determinismul acțiunii individuale, iar în sancționarea ei va avea în vedere rolul corectiv al sancțiunii. Deoarece majoritatea acțiunilor ce privesc dreptul penal sunt acțiuni ascunse cu intenție ceiace aduce o mare greutate în determinarea atât a elementului intențional cât și a modului de procedare, un mare rol îl joacă deducațiunea psihologică și mărturia. În ce privește intenția, instruirea faptelor presupune adâncirea determinantilor sub aspectul psihologic, fie conștienți fie inconștienți și aci psihanaliza judiciară joacă un rol destul de important (crimele pasionale, din ură și din răsbunare, sinuciderile sugerate sau impuse, etc.). Mai mult însă trebuie să se țină seamă de elementul psihologic când este vorba de procesul acuzării pe bază de mărturii, astfel încât să se înlătore erorile judiciare.

Mărturisirea ca fenomen sufletesc este un proces de memorie care presupune prezența celui ce mărturisește, la comiterea faptului. O reținere fidelă și o recunoaștere exactă corespunzătoare elementelor obiective. Procesele de memorie însă sunt supuse multor complicații din pricina amestecului imaginației, astfel că de multe ori mărturiile nu sunt altceva decât afirmarea unor procese de imaginație.

Se cunoaște tendința ideii sau a unei reprezentări a unei acțiuni de a se realiza în fapt, așa că multe din reprezentările existente în mintea cuiva își cer dreptul la viață de a se traduce în fapt, fie printr'o acțiune fie prin simpla povestire a celor imaginate. De aci decurg două moduri de a analiza procesul psihologic al memorizării și deci al mărturiei: unul de a vedea dacă faptul corespunde într'adevăr unor întâmplări reale sau imaginate și al doilea dacă faptul real memorizat este prezentat obiectiv sau amestecat cu elemente străine adăogate de fantezia celui ce le mărturisește.

Din punct de vedere juridic intră aci mărturiile mincinoase făcute conștient sau înconștient (cum este cazul autoacuzărilor, calomniilor și substituirile involuntare), dar mai ales mărturia eronată datorată imaginației printr'un proces inconștient, cărora se datoresc mai ales erorile judiciare din lipsa de probe obiective. De aci se poate vedea folosul pe care l-ar trage dreptul penal în procedura identificării faptului pe bază de mărturii, dacă ar ține seama de ceiace se cunoaște sub numele de *psihologia mărturiei* sau *psihologia martorului*.

În această privință s'au făcut de către psihologii profesioniști observațiuni și studii metodice pentru a putea distinge o mărturie justă de eronată. Rezultatele la care s'a ajuns au impus precizarea elementelor tehnice întrebuițate în luarea declarațiilor, confruntarea martorilor cu infractorii sau obiectele în cauză, iar această tehnică trebuie să țină seama cel puțin de următoarele observațiuni psihologice ce pot fi considerate ca legi și anume: a) depoziția este dependentă de structura sufletească a martorului audiat (și care trebuie neapărat cunoscută); b) de momentul și starea sufletească în care se face mărturia; c) de legătura ce există între martor și acțiunea asupra căreia are de dat mărturie; de momentul și starea sufletească în care se găsea martorul la

săvârșirea faptului; dar mai ales de; d) tehnica sau procedeele întrebuițate de anchetator care pot influența mărturisirea prin sugestiile pe care le exercită în interesul scoaterii elementelor necesare dovedirii faptei și care — de cele mai multe ori — se supun intenției și logicei anchetatorului, decât mersului obiectiv al faptelor.

Psihologia a cercetat această problemă, iar rezultatele la care a ajuns trebuie ținute în seamă de procedura dreptului penal, dar mai ales de către acei care au în sarcină împărțirea dreptății pe baza mărturiei. Este semnificativă în această privință constatarea făcută de experimenterii în această problemă, asupra oamenilor obișnuiți cu analizele sufletești și care au arătat prin experiențele făcute asupra oamenilor inteligenți și cu oarecare dexteritate în chestiuni psihologice (studenți) că depozitiile asupra unor fapte la care au luat parte cu atenție, diferă în așa fel încât se constată un procent foarte mare de mărturii care nu corespund aproape deloc realității. Cu atât mai mult e nevoie de analizarea serioasă și obiectivă a unei mărturii când este vorba de oameni mai simpli. BCU Cluj / Central University Library Cluj

O concluzie se impune din aceste scurte și foarte generale constatări, anume că atât cu ocazia legiferării în chestiuni de drept penal dar mai ales în procedura penală cu prilejul instrucției faptelor este necesară o adâncă cunoștință a chestiunilor de psihologie atât pentru legiuitor cât și pentru judecător.

Discuția asupra acestei chestiuni nu poate fi închisă mai ales acum când este vorba de noul cod penal.

Prof. Gh. Bronzetti.

Problema înapoițiilor mintali*)

Motto : „Nu putem forma copiii după voia noastră, trebuie să-i iubim așa cum ni-i dă Dumnezeu. Să-i educăm cât mai bine și să-i îngăduim fiecăruia firea sa, fiindcă unul are unele înclinații, altul altele; fiecare e bun și fericit numai în felul său. (Goethe)*

(după d. G. G. Antonescu)

a) *Necesitatea cunoașterii individualității.* „Nu cunoaștem copilăria“ a fost punctul de plecare al tuturor pedagogilor. Fiecare copil are o individualitate, care nu trebuie supusă educației, ci educația să se adapteze individualității copilului. Individualitatea este o unitate singuratică, care nu-și găsește identitate în altă individualitate. Evident că găsim și note comune, cari apropie individualitățile între ele, formând „tipuri“. Dar întotdeauna rămâne unei individualități un „plus“ — fiecare ins este dotat cu particularități ce îi sunt proprii — care o deosebește de alta. Și de aci, „câți indivizi, atâtea individualități“. Prin contactul direct și zilnic cu sufletul elevilor, marii pedagogi au putut observa că din punct de vedere psihic, între lumea adulților și lumea copiilor este o mare deosebire. Omul format și copilul în formație, sunt ființe cu desăvârșire aparte. „Omul“ terminat și ajuns în pasivitate, nu poate fi „omul“ care se dezvoltă și care este în plină dezvoltare. „Ființa omenească în totalitatea ei, este deosebită dela om la om, că suflet cu suflet nu se aseamănă, cum nu se aseamănă două frunze sau două picături de apă“ că, „un copil nu este miniatura suflete-

*) Acest articol îl voi încheia cu un portret, studiat pedologic. al unui elev întârziat mintal. Tot la sfârșit voi cita toate lucrările consultate.

tească a unui om matur, ci este o individualitate de sine stătătoare, care își are viața sufletească proprie și care trebuie studiată ca atare.

Deși convingși de acest lucru, însă pentru a preconiza o educație care să se adapteze individualității lumii copiilor, — fiindcă acela care își propune să dirijeze educația unui copil și nu ține seamă de această individualitate a copilului, lucru ce din nenorocire s'a întâmplat destul de des până acum, va fi condamnat la veșnică sterilitate trebuia însă un temei științific. Și acest temei științific nu putea fi dat decât de psihologie. Inșă de o psihologie bazată pe metode științifice, nu se poate vorbi decât deabia dela Wundt, prin psihologia sa experimentală fondată ca „știință a experienței directe“. (1873—1874).

Vechea psihologie se ocupa de sufletul omului în general, ceiace a făcut să fie o știință abstractă, fără a se putea aplica vreunui individ. Se și credea chiar, că nici nu poate ca psihologia să devină știință, altfel decât ridicându-se mult deasupra diferențelor individuale.

În pedagogie însă tocmai cunoașterea acestor diferențe individuale are însemnătate mai mare, căci s'a constatat că aceiași metodă nu se potrivește pentru toți, că fiecare are natura sa particulară unică, deosebită de a tuturor semenilor săi și că numai o metodă adecuată cunoașterii proprii dă rezultate.

Nu există om general, adică toți la fel, ci om individual, având fiecare particularitatea sa. O psihologie care să studieze tocmai aceste particularități, o psihologie a individualității deci, ne pare cu puțință datorită concepțiilor lui Windelband și Ricker. Până la aceștia se credea că numai generalul poate fi obiect al științei. Ei au dovedit însă, că se pot întemeia științe, cari să se bazeze tocmai pe ceiace este singular, particular, nu general. Fazele de dezvoltare ale unei individualități — ziceau ei — nu se pot fixa în marginile rigide ale unor cifre, cu valoare universală, ci variază dela popor la popor, dela individ la individ și dela epocă la epocă.

Numai studiul acestor particularități, pe care nile oferă psihologia diferențială al cărei reprezentant de frunte este W. Stern, prin a sa lucrare „Differentielle Psychologie“, a cărei limită de studiu o formează problema individualității este în măsură să ne

dea o intuiție mai clară asupra aptitudinilor unei individualități. Din punct de vedere pedagogic, de aproape trei veacuri s'a arătat necesitatea de a se statornici o educație potrivită naturii fiecărei individualități. Printre preconizatori amintesc numai câteva nume mai reprezentative, ca: Rousseau, Goethe, Schiller, Pestalozzi, Froebel, Herbat, Hall și Binet, ca să mă opresc aci, cât și toți psihologii și pedagogii conteporani.

Respectul individualității în educație, a fost cu desăvârșire accentuat de Rousseau. Așa de mult a respectat-o Rousseau, încât până la 13 ani, cere o educație negativă, ca educația să se poată desvolta liber, din lăuntru în afară. Goethe, credea că individualitatea este un dar dela Dumnezeu și e o crimă să-i dăm o altă directivă decât cea sădită în noi.

Tolstoi, este un individualist excesiv. Pentru a respecta individualitatea cât mai mult, propagă o creștere a copiilor în plină libertate. Școala lui n'avea programe. Copiii veneau la școală când voiau și lucrau ce doreau.

Ellen Key spune: „Secretul în educație este să „nu educi“. Lasă natura să vorbească, iată educația.“

După cum nici cel mai specialist croitor nu poate face un costum de haine — unui om pe care îl respectă — înainte de a-i lua măsurile necesare, sau un bun cismar să facă o pereche de ghete pe comandă, fără a lua mai întâiu măsurile ce îi sunt indispensabile în acest sens, ori după cum la o casă nu putem așeza acoperișul înainte de a face temelia, tot așa și în educație.

Ori cât de bun ar fi un educator, nu poate face educația unui individ, înainte de a-i cunoaște sufletul, manifestările, particularitățile caracteristice, față de altul, însfârșit, fără a-i cunoaște individualitatea sa proprie. În locul deosebirilor dintre oameni, bazate pe averi și origină, apar acum însușirile psihice, într'un mod necunoscut trecutului. Instituțiile de ocrotirea celor slabi la minte, măsurile de educație pentru anormali, împărțirea instituțiilor școlare după grade și direcții de dotație, selecția celor bine dotați îndrumarea profesională pe baza constituției psihice, acestea sunt câteva din normele generale cerute de o nouă etică. [Astăzi omul nu mai este prețuit după origină, rang social sau avere — după cum am spus și mai sus — ci după valoarea sa personală. Dar această valoare personală isvorește din structura sufletească și tocmai această structură este în mâinile educatorului.

După mai multe, îndelungi și minuțioase cercetări, s'a ajuns la concluzia că toate greșelile noastre relativ la copii, pornesc din necunoașterea psihologiei lor. „Nu la toți copiii găsim firi puternice și rezistente la toate nepotrivirile și capriciile educatorului“, zice Nimeyer. Pentru a pătrunde cât mai bine această problemă e bine să ne aruncăm ochii și asupra trecutului acestei probleme.

(Va urma)

Ilie Gruia.

Funingine de aur

Mi-e aurul poemelor funingine amară
Pe care-o beau ca pe-o doctorie în fiecare seară.
În imagini mi-am presat inima și gândul,
Cu aluatul strofelor mi-am frământat visul ani de-a rândul.

Când toamna aruncă pe codri aramă și rugină
Poemul se furișează din ascunzișurile gândului la soare;
În luminișuri ies rimele sfioase ca niște căprioare
Să soarbă din aurul visului stropi mari de lumină.

Cu lacrimi albe spăl relieful versurilor tinere și pline,
Din cremenea vorbeii scot licurici de imagini.
În stupinele poemului roiesc colonii de albine
Dar mor otrăvite de chinuri pe albele pagini.

Mi-e aurul poemelor cenușă de lumină,
Sub ea se svârcolește gând, inimă și vis.
Când toamna aruncă pe codri aramă și rugină,
Plâng funigei pe crucea poemului ucis.

C. ȘTEFĂNIU

Din volumul ce va apare la toamnă: GAME.

Mihai Eminescu ca temă de roman.

Romanțarea vieții omenilor superiori, biografizarea literară este un gen mult utilizat în literaturile streine. Înțelegerea omului și a operii devine cu mult mai posibilă în momentul ce înțelesul se desprindere din scenele, acțiunile cari se desfășoară înaintea intelectului și inimii noastre.

Un prim început s'a făcut la noi prin romanțarea vieții lui Anton Pann de către Sergiu Dan și R. Dianu. S'a ales persoana lui Anton Pann, persoană foarte simpatcă și cu un rol mare în evoluția gustului de citit al masselor largi, probabil pe motivul că așezarea în acțiune a vieții lui nu era împreună cu o necesitate de adâncire a personalității eroului. Anton Pann nu se caracterizează prin un fond pretențios, nici chiar printr'o formă extrem de literară; el a fost, cum însuși s'a definit, un dispersator de literatură adunată dela lume și dată iarăș la lume.

În momentul însă în care s'a fixat în conștiința scriitorilor concepția romanțării vieții geniilor, în mod firesc subiect de predilecție a trebuit să fie considerat Mihail Eminescu.

Cu M. E. se întâmplă o adevărată minune: au trecut câteva decenii dela moartea lui și el se cuprinde de tot mai multă lumină; la el se descoperă din ce în ce mai multe străluciri, definiri de lucruri cari sunt atât de adevărate în cât simțești că el s'a rostit definitiv, că el a spus ultimul cuvânt fără să poată fi contrazis. El a

exprimat complect sufletul omului așa cum e, încât fiecare din noi se regăsește în versurile sale și tot M. E. este recunoscut ca cel mai autentic exponent al naționalismului și patriotismului. Este un miracol cum a intuit el organismul nostru social; cum a descopciat așa de precis din ambianța socială scaiul și cei aleși să conducă destinele neamului, răsând în vremea lor de țipelele lui M. E. cu timpul și mai cu seamă astăzi au cazne, bătaii de cap groaznice ca să salveze un neam care a căzut pradă ghimpilor arătați de către M. E.

M. E. învie pe fiecare clipă și merge hotărît spre dovedirea cazului, susținut odinioară de foarte puțini, că el este cea mai proeminentă figură a românismului integral. Bogat în emotivitate, el a așezat în cea mai splendidă combinație verbală tot ce i-a infiorat sufletul; vizionar în toate direcțiile și-a înrămat viziunile în cele mai sensibile imagini. Hotărît, Eminescu merge spre un tron și este la comandamentul spiritual al neamului românesc; intelectualitatea nu găsește acestui om nici o greșală și gândirea lui devine obligatorie pe zi ce merge. Prin el neamul nostru a dat partea sa de creație spirituală lumii întregi, el este o dovadă a capacității și geniului românesc.

Scriitorul Cezar Petrescu care nu vrea, în opera sa, să iasă din angrenajul vieții românești, în mod fatal trebuia să se oprească, să se lase cutropit de figura lui M. E. Natural acest subiect nu se putea trata în cadru redus. Prea mult om este în M. E., prea sus și prea peste toți se ridică el ca viața lui să poată încăpea între două scoarțe cari închid un volumaș. El s'a cerut la larg; așa a fost el totdeauna „Dela Nistru pân' la Tisa“, el a mers chiar pe pământul și în orașele din lume pe unde s'au plimbat gânditorii cei mari ai omenirii și nimeni, nici chiar Cezar Petrescu, nu l-a putut închide într'un spațiu prea redus. De aici, credem noi, motivul că abia în trei volume de până și peste patru sute pagini s'a putut arăta viața lui M. E.

Trei numiri puternice a dat Cezar Petrescu roma-

nului M. E.: „Luceafărul“, „Nirvana“, „Carmen Saeculare“. Ce slabe apar, prin comparație, titlurile lui E. Lovinescu, alt romantizator al vieții lui M. E., și cari sunt: „Mite“ și „Bălăuca“.

Făptura și mentalitatea lui M. E. în trilogia lui C. Petrescu se deapănă într'un ritm plăcut. Stă în fața cetitorului, se mișcă viu în cadrul de pe atunci al vieții, într'una căutându-și lumea vrednică de spiritul său înalt, o lume pe care o află când în coliba de munte, când în societatea oamenilor aleși, din soiul cărora află așa de puțini. C. Petrescu îl situează așa de adecvat pe fonduri încât ți se pare că M. E. și partea de lume pe care stă sunt una și aceeași bucată. În tratarea subiectului autorul trilogiei dă lapidar câte un moment principal și înlănțue amănuntul de așa manieră încât în amănunt, ca în stropul de rouă, se resfrânge momentul principal. Treptat se desfășoară viața lui M. E. Caracteristicile eroului apar din țesetură și din atmosfera înconjurătoare. Unitate de acțiune, concentrație în jurul personalului principal sunt pilastri din arhitectura romanului; imaginația creiază în acest roman în bază de realități; fantezia nu se avântă, e strunită; realizmul e categoric.

Eminescu lui C. Petrescu este o figură mare; îmbrățișează și resfrânge în el atâtea din domeniul spiritual încât prin el iai act de toată civilizația depe atunci; ai impresia că citești ceva din istoria culturii. M. E. după cum l-a conceput C. P. în trilogie stă de vorbă cu spiritele cele mai alese și cititorul abia acum pricepe idei și sisteme cari în tratate de știință și filozofie i s'au dat dogmatic.

Marile și obișnuitele probleme în jurul lui M. E., problema decepționismului și problema amorului, cazuri asupra cărora multe s'au spus, capătă în acest roman deslegare definitivă. Pesimismul lui Eminescu este pus la punct. E trist M. E. și are momente de mari tristeți căci așa e cu orice om. Accentele sale melancolice sunt mai puternice, căci e puternic și sufletul lui M. E.; nu oricine știe plânge, precum nu oricine știe râde. Un pe-

simist integral nu se revoltă în felul lui M. E.; revolta lui izbește piedicile cari se pun în cale; el crede în biruință și crede în ideal. Deceptionatul totalitar nu mai crede în nimic, acesta vede apunerea, moartea. M. E. înfățișează un optimism creiator, un luptător care poate cădea în luptă dar al cărui ideal nu cade ci, tinde spre realizare cum l-au realizat alții în trecutul vieții românești.

Femeia poate avea și slăbiciuni, poate desamăgi cumplit, lucruri pe cari le știu mulți cari nu-și zic pesimiști, dar acelaș M. E. a ridicat la culmi de poetizare neatinsă, ideia de Prea Curată Marie și ideia de Mamă în cunoscutele poezii „Rugăciune“ și „Mama“. M. E. a fost un om ca majoritatea oamenilor: a iubit femeia. A dorit și s'a simțit atras spre femei și prin carne; partea aceasta din noi se numește senzuală. M. E. însă n'a înălțat și n'a ridicat acest moment al personalității sale la valoare de principiu general. Că pe M. E. l-a afectat în mod totalitar momentul senzual, este o teză care se spulberă. C. Petrescu descrie și această etapă; nu cade însă în indecență și grotesc, rămâne pe plan superior și chiar partea din acțiune cu acest cuprins luminează încă odată personalitatea, caracterul superior al lui M. E.

Meritul trilogiei: „Luceafărul“, „Nirvana“ și „Carmen Saeculare“ este mare. Din ea te convingi de meșteșugul de artist autentic care și-a propus să analizeze un caracter superior, în specie caracterul lui M. Eminescu; te convingi de felul cum trebuie alcătuită o istorisire din care să răsară figura dominantă, ca într'o pictură cu personagiul principal Isus Hristos. Cunoști din această operă mai adânc sensul noțiunii cultură și-ți dai seamă ce poate, ce a produs și cu ce a contribuit neamul românesc la progresul spiritual al omenirii întregi.

Prof. Aurel Popp.

Impresii dintr'o excursie școlară.

(urmare și sfârșit).

În restaurantul gării de Nord copiii notează în carnetele lor tot ce cred că trebuie să le rămână din cele văzute în frumoasa noastră capitală.

Sunt așa de atenți, așa de cufundați în gândurile lor încât n'aud și nu văd nimic din vânzoleala și șgomotul ce se petrece în jurul lor. Nu par de loc obosiți, ba din contra, din zâmbetul și veselia lor desprindem aceeași bună dispoziție ca și în ziua plecării. Din toate părțile curge puhoiul de lume ce se revarsă spre ieșire sau spre peron. Trenurile sosesc și pleacă cu o regularitate cronometrică. Indicatoare deslușite arată călătorilor drumul și trenul ce au de luat.

„Noi încotro o luăm copii?“ „Spre Brăila“ — răspund toți în cor. „Să mergem atunci căci se apropie ora plecării!“ Ceașul bate 12. Cu o mișcare greoaie ne desprindem de gară și prin mulțimea liniilor alegem pe cea de Brăila. Bucureștiul dispăre în întunericul opac al nopții. Nu se mai vede nimic din măreția lui; doar ochiurile de lumină licăresc în depărtare și ne urmăresc până ne pierd în beznă... Rând pe rând copiii adorm. O gară, un macaz, un fluerat de mașină și adormim și noi...

În dimineața răcoroasă de vară trenul oprește cu găfâit leneș, aducând cu el șgomotul și veselia călătorilor noștri. Soarele își aruncă primile sulii de după dealurile Dobrogei, înroșind — ca într'o mare de flăcări — tot orizontul. Grupul de colegi — în frunte cu inimosul revizor al județului — ne întind o mână prietenoasă și se arată foarte entuziasmați de sosirea noastră. Aerul proaspăt ne înviorează și pe noi și plecăm spre școala din imediata apropiere a gării. Soarele dă năvală pe toate geamurile și

umple de lumină, de strălucire și de viață toate sălile. După o oră e gata și toaleta. Excursioniștii îmbracă costumele naționale. Brăila începe să se deștepte. În ușa restaurantului unde vom lua masa suntem întâmpinați de patron și de fetița lui-elevă și ea — îmbrăcată într'un splendid costum național. Foarte grațioasă ne prezintă — cu multă sprintineală și vioiciune — un frumos buchet de flori. Ca din pământ răsar și alte colege de ale ei și o aprinsă și prietenoasă discuție se încinge între toți școlarii. Ii lăsăm și ne facem că nu-i observăm pentru a nu le stânjeni entuziasmul întâlnirii. „Ce vizităm mai întâiu?“ „Dunărea, Dunărea, să mergem s'o vedem“ ne imploră copiii. Le îndeplinim dorința. Frumosul nostru fluviu își rostogolește liniștit apele către miază noapte purtând bogățiile țării în spate sau în adâncuri.

Razele soarelui reflectă sclipiri argintii din undele-i mărețe. Zeci de vapoare și bărci își plimbă trupurile pe valurile. Copiii nu se satură privindu-l. Barcagii vânjoși și încercați ne poftesc cu multă insistență să ne plimbăm . . . Probabilitatea unei nenorociri ne îngrozește și refuzăm categoric asemenea distracție. Dar oamenii apelor nu se lasă ușor învinși și întrebunțează toate mijloacele de persuasiune pentru a ne alunga intransigența noastră. Si reușesc . . . Incurajați și de colegii brăileni ne hotărîm — luăm marea hotărîre — de a traversa fluviul. Unul câte unul luăm loc în bărci. Sperioase la început de călători necunoscuți, bărcile dansau sub picioarele noastre amenișându-ne cu răsturnarea. Era cel mai riscant drum pe care-l făcusem până acum. Ca un fulger îmi trecu prin minte rugămintea părinților, obligațiunea pe care ne-o luasem, răspunderea pe care o avem. Și acum . . . Dacă se întâmplă o nenorocire? Dacă se răstoarnă o barcă cu cei 20 ocupanți? Și totuși ele se strecoară ușor și lin printre șlepuri și vapoare. Copiii au amuțit; stau nemișcați. Ca să alungăm gândurile încercăm să glumim:

*Am o rață fără viață
Trece apa cât de mare
Și ne poartă în spinare.
Ghiciți ce e?*

Apoi facem și puțină geografie: De unde isvorăște Dunărea? Prin ce țări și pe lângă ce orașe trece? Unde se varsă și prin câte brațe? Ce însemnătate prezintă pentru țara noastră? Copiii ridică mâna

ca la școală și se întrec în răspunsuri. Către mijloc barca începe să joace pe talazuri din ce în ce mai mari și mai ostile. „Să nu se miște nimeni și să nu vă temeți“ — strigă vâslașul pe a cărui față începuse să apară broboane mari de sudoare. Cu respirația tăiată tăcem „chitic“. Nu se aude decât plescăitul regulat al vâsielelor și a apei care bate în pânțelele bărcei. După 20 de minute debarcăm pe malul dobrogean lângă satul Ghecet. Curioșii ne înconjoară și ne excortează dealungul satului de pescari . . . Cu aceiaș respirație reținută facem drumul în senz invers. Cu un oftat adânc dar și mândri de curajul nostru . . . călcăm țanțoși pe uscat, cel mai sigur drum pentru orice călător. Trecem în revistă pescăriile, docurile și toată partea dinspre apă a orașului. La ora 11 plecăm spre Lacul Sărat cu tramvaiul. Ni se permite să facem și câte o baie în lac. Dădusem și aici peste apă. Cât ai clipi din ochi copiii împânziră lacul. Noi rămăsesem pe mal fără nici o putere — ca o cloșcă ce nu-și poate stăpâni puii . . .

„N'aveți nici o grijă, nu e nici un pericol; nu se poate nimeni înneca aici“ — ne asigură lumea vizitatoare. Spre mai mare siguranță ne aruncăm și noi spre mijlocul apei unde se „lincioriau“ voioși neastâmpărații noștri excursioniști . . .

La masă e veselie mare. E acelaș restaurator care ne promise așa de bine dimineață în oraș. Are cel mai frumos local în această stațiune balneară. Fetița, cu aceiaș drăgălășenie, aduce colegilor ei tot felul de noutăți: cireșe, caise, înghețată, etc. Ne arătăm și noi foarte recunoscători cântând tot ce știam mai bine și mai frumos. Rătăcim apoi pe aleele împădurite, luăm câteva fotografii și o luăm și din loc căci la ora 17 continuăm drumul spre Galați. Vizităm în treacăt biserica grecească, unde un preot simpatic ne dă explicațiuni într'o limbă și mai simpatică, câteva școli și biserici românești, parcul, statuia lui Traian — unde facem și o mică lecție de istorie și ce s'a mai putut vedea în drum spre gară. Inconjurați de aceiași dragoste a colegilor brăileni ne despărțim cu regretul de a nu fi putut rămâne mai mult în frumosul și ospitalierul oraș.

Trenul fuge peste câmpii aproape sterpe, presărate din loc în loc cu sate săracăcioase de pescari, cu case ascunse și acoperite cu stuf. Se pare a fi o regiune unde cultura pământului este aproape inexistentă, unde iarba și buruiana crește aproape în voie și unde

— pentru un călător strein — iese parcă la iveala neglijența și trândăvia oamenilor din partea locului. Dar nu, terenul fiind mlăștinos nu poate fi lucrat; singura ocupație a locuitorilor fiind pescuitul. Copacii și pomii fructiferi se văd foarte rar; de păduri nici nu mai vorbim.

Cu cât ne apropiem de Galați priveliștile se schimbă și ele: boschete de pomi, grădini îngrijite, sate curate, oameni în straie frumoase, distrează și învesește ochiul. Brateșul slipește în bătaile piezișe ale soarului. Pe îndinderea lucie a apei saltă ușor sumedenii de bărci. Pescarii își exercită meseria făcuți și răbdători. În dreapta se ridică pe o coastă leneșă orașul teilor, orașul eroilor dintr'un roman a lui Ionel Teodoreanu. În gara mică și ticsită de lume ne așteaptă câțiva colegi și un domn profesor dela școala Normală de băeți. Ne ridicăm sus în strada Doamnei dealungul căreia — într'o simetrie perfectă — sunt înșirați teii. În umezeala amurgului aerul pare mai parfumat, mai înmiresmat: e parfumul teilor, atinereții și-a veseliei... O lume peștriță și cochetă își desfășoară eleganța marchizetelor și-a mătăsurilor... Aici nu se știe că mai trebuie ploaie, că recolta se anunță a fi rea și deci anul sărac. Nu. Toată lumea este dispusă, sgomotoasă, cochetă; toată lumea râde, se plimbă, flirtează... Toată lumea se roagă ca timpul să țină așa frumos, cu soare ziua și cu lună noaptea — căci altfel e urât, e desagreabil...

Copiii sunt obosiți. Li urcăm în tramvai și ne oprim la școala Normală. Curățenia, sofrageria frumos ornată, mesele încărcate fac pe micii excursioniști să uite totul... Facem cerc în jurul Dlui Director căruia-i dăm toate explicațiile, îi descriem itinerariul pe care l-am făcut. După cină toți suntem veseli. Copiii încing o sărbă românească, o horă, o moldoveancă, o ardeleanecă de stărnesc admirația celor prezenți. Cu căciulele pe o ureche, chiuie, sar și joacă ca niciodată până acum. E și ultima seară de altfel pe care o petrecem pe drum. În curățenia proaspătă a dormitoarelor adormim imediat... În miez de noapte suntem treziți de vaietele unui elev. Il doare capul, vomitează, are pete roșii pe gât, pe mâini, pe piept. Ne dăm seama că este o intoxicație; cu o trăsură ne oprim la farmacia de serviciu unde neliniștea noastră este risipită de asigurările cari ni se dau de către farmacist: „nimic grav, își va reveni după un purgativ pe care i-l

voiu da chiar acum“. Intr'adevăr a doua zi Zamfir este vesel și sănătos.

Ziua se anunță a fi tot uscată și călduroasă. Străbaterăm străzile, grădinile și locurile mai însemnate ale orașului pentruca la ora 10 să părăsim și Galațiul cu bucuria că ne apropiem tot mai mult de casă și că drumul nostru se va sfârși cu succesul pe care credem că-l avem.

Regiunea Tecuciului e de o frumusețe fără seamăn: vii, livezi, grădini și gospodării demne de admirat. Pomii își răsfrâng crengile sub greutatea fructelor ce dau în copt. Ogoarele se întind verzi și mândre arătând rodnicia pământului. Prin gări fete și băieți ne îmbie să cumpărăm fructe. Li mulțumim și pe ei și pe ai noștri.

După câteva ore suntem în Mărășești. Profităm de cele câteva ore de așteptare și vizităm câmpul și biserica neamului. Călcam pe locuri sfinte neamului românesc. Ne amintim de timpurile când parcă bolta cerului se prăbușea, când flacăra războiului cuprinsese întreaga zare, când într'o supremă jertfă armata noastră sdrobește cu desăvârșire voința și puterea invincibilă a neamului... Intr'un suprem efort ostașul român a isbit cu sete și cu sălbătăcie; a înscris cea mai sângeroasă dar și cea mai glorioasă pagină din istoria patriei noastre. Suntem cuprinși de fiorul morții călcând pe câmpul dela Mărășești. Căutăm prin iarbă, prin miriști și prin ogoare urmele luptelor; dar nu se mai văd — nu se mai cunosc. Vremea le-a acoperit. Singură — în mijlocul câmpului — biserica neamului străjuește pe cei cari s'au dus, pe cei cari au mușcat țărâna în spasmiile morții. Pășim în vârful degetelor cu respirația reținută.

Copii sunt palizi și oarecum speriați. Cât de însuflețit nu le-am povestit noi altădată lecția la istorie: „Luptele dela Mărășești?“ Cât sentiment n'am pus să le putem mișca sufletele, să-i impresionăm? Acum nu le spunem nimic, nici o șcaptă și totuși sunt transfigurați, cu lacrimile în ochi. Scotocim încăperile unde domnește liniștea eternă. Aici odihnește eroul războiului nostru generalul Eremia Grigorescu, aici sunt adunate osemintele ofițerilor și soldaților răpuși de gloanțele dușmane. Intr'un colț este o cutie plină cu oase adunate recent de prin văgăunile învecinate. A cui or fi? Nu știe nimeni. Și la ce-ar mai folosi? Acești eroi

necunoscuți au plămădit cu trupurile lor România Mare. Lor li se cuvine toată cinstea și recunoștința celor cari supravețuim. Buchetul de flori roșii pe cari le depun copiii se vor veșteji dar va rămânea amintirea noastră. In genunchi, cu capul aplecat pe lespea rece a mormintelor, păstrăm un moment de reculegere pentru uriașii neamului.

In fund departe se văd malurile râpoase ale Siretului cari domină prin înălțimea lor. Povestim copiilor cum erau instalate tunurile noastre și cum — depe acele înălțimi — s'a făcut cea mai mare pregătire de artilerie, trăgându-se nu mai puțin de 170.000 de ghiulele asupra dușmanului, după care s'a pornit ofensiva generală. Și pe nesimțite le înșirăm toată povestea războiului nostru, toată pierderea ca și tot câștigul pe care l-am avut.

Urcăm din greu valea Troțușului și ne apropiem tot mai mult de casă. Încă de pe la Tg.-Ocna ne ies înainte părinți și rude de-a copiilor. Bucuria revederii după 15 zile stoarce lacrăm din ochii tuturor. Ba încă și noi ne simțim apucați și îmbrățișați. Nu știam ce-a dat peste noi. In gara Moinești ne aștepta o mulțime imensă. In strigăte și urale coborâm din vagon. Suntem înghițiți de mulțime; ni se cântă „Mulți ani trăiască“ și într'un impozant cortegiu o luăm spre grădina publică, dăm în primire copiii și ne luă rămas bun dela toți pentru a apuca fiecare pela casele noastre.

Ion Comănescu

Am terminat în sfârșit povestea lungă a excursiei. Pe unii poate i-a plictisit pe alții i-a mirat, pe mulți poate i-a distrat. M'aș simți forte satisfăcut dacă numai pe câțiva i-ar fi făcut să reflecteze serios la problema excursiilor „mari“ cu elevi de școală primară. Folosul lor este indiscutabil. Realizarea excursiilor mari este posibilă cu puțină bunăvoință, cu multă muncă din partea conducătorilor și cu ceva spirit de organizatori.

L. C.

CĂRTI

Grigore Tabacaru: **Protecția copiilor**

Vol. I (Bacău, 1936).

Deși trăim într'un timp în care preocupările societății pentru copil sunt la modă, dacă am judeca după efectele cari se răsfrâng asupra copiilor, n'am ezita o clipă de a califica aceste preocupări drept superficiale.

Pentru cei mai mulți școală și copil nu însemnează altceva decât carte, programă, orarii, examene și premii, — adică tot ce poate da o privire exterioară asupra acestor elemente cari cuprind în ele însăși evoluția și progresul societății de mâine. Puțini sunt acei cari își dau seama că centrul tuturor preocupărilor școlare și educative este copilul, cu viața lui aparte, cu preocupările și preferințele lui, cu întregul lui fel de a simți și acționa, — ceace este infinit mai mult decât toate cărțile, programele, examenele și premiile. Dar și mai puțini sunt acei cari caută să pătrundă această viață interioară a copilului, cu resorturile și finalismul ei și — mai presus de toate — să caute a potrivi educația și învățământul cu desvoltarea naturală a vieții copilului. De aceste adevăruri, pe cari educația nouă le reclamă categoric, trebuie să fim pătrunși cu toții: și educatori și părinți.

În literatura noastră pedagogică puține sunt lucrările isvorâte dintr'o continuă observație științifică asupra copilului.

Printre lucrările din ultimul timp în acest domeniu, tot mai mult se impun acele ale dlui prof. Tabacaru, ca unele isvorâte dintr'o îndelungată experiență personală și mai ales dintr'o nemărginită dragoste de copil. Este ceva pestalozzian în căldura cu care d-sa afirmă și apără copilul și

toate drepturile sale, într'o societate târâtă de tot felul de preocupări afară de acelea pentru o bună creștere a copiilor. Căci cu toate *săptămânile copilului*, nu întâlnim oare părinți cari își neglijează copiii și cari, sub masca unei libertăți rău înțelese, îi cresc într'o condamabilă lipsă de supraveghere? Nu întâlnim pe unii prea severi, pe alții prea indulgenți și mai ales nu întâlnim — ceace este cel mai trist — și educatori fără nici un pic de chemare? . . .

În toate acestea vedem noi importanța lucrării dlui Tabacaru, cu format de broșură, dar pe care o socotim tot atât de necesară educatorilor cât și părinților.

Volumului întâiu, intitulat „*Drepturile copiilor*“, îi va urma al doilea : „*Marea revoluție în educație*“ și al treilea : „*Fericirea copiilor*“.

Pe lângă structura sufletului copilului pe care autorul o prezintă în luminele cele mai noi ale științei educației, este pusă și problema socială a orientării profesionale, precum și toate problemele didactice reclamate de drepturile copilului și de educația nouă. Toate acestea după o îndelungată experiență științifică la școala de aplicație din Bacău, pe care dl. Tabacaru o conduce.

Lucrarea dlui profesor Tabacaru este — repet — tot atât de necesară educatorilor ca și părinților.

Gh. Anitei.

Este greu să fim prietenii adevărați ai copiilor. Mai lesne este să le fim dușmani, căci îi cunoaștem prea puțin !

(Gr. Tabacaru).

Stéphane Mallarmè — Poezii
trad. de Max. Costin, — ed. Thezeu.

Dl Max. Costin, cunoscutul scriitor și publicist, a dăruit literaturii noastre de traduceri o delicată broșură cu 15 poezii din Mallarmè. D-sa s'a arătat într'adevăr meșter în descifrarea simboalelor care fac farmecul poeziei lui Mallarmè. A trecut cu mult talent peste greutățile traducerii, isbutind să păstreze pe lângă forma versului original chiar ordinea și semnificația simboalelor. Plastica reproducere a sensului fac din aceste traduceri adevărate capodopere unde se împletește originalitatea și genialitatea autorului cu cea a traducătorului și pot fi considerate ca destul de exemplificative pentru problema traducerii poeziei simboliste la noi, depășind cu mult traduceri făcute la noi de alți cunoscuți traducători care — în multe împrejurări — au căutat descifrarea enigmelor simboliste cu chei false. Într'adevăr dl. Costin s'a dovedit un poet, de reală valoare și cu perspective de viitor. Suntem nerăbdători de a-l vedea continuându-și opera talentată, de autor și traducător.

Gh. B.

M. Sadoveanu: **Isvorul Alb.** (roman).

Iată cum își prezintă autorul noua sa lucrare: „*Isvorul Alb*“ cuprinde o altă serie de isprăvi ale „*Fraților Jderi*“. Dar în „*Isvorul Alb*“, la episodul *Jderilor* se adaugă o cercetare mai amănunțită a vieții moldovenești din veacul XV, la curtea Voievodului și în casele boierești. Deasemena se găsește în acest volum o preocupare de a defini portretul moral al lui Ștefan-Voievod.

„*Isvorul Alb*“, ca și alte lucruri pe care le măi știu eu despre Ștefan-Vodă cel Mare, face parte, în orice caz, din sufletul intim al acestei Moldove și din peisagiul ei.

(Cronicarul an. VIII, No. 34).

Cărți și reviste.

Practica agricolă: I. Isvoreanu.

Omul fiind un organism viu alcătuit din materie și forțe vitale are două mari necesități și anume: necesitatea de conservare proprie și necesitatea de progres social. Pentru satisfacerea acestor necesități oameii, din cele mai vechi timpuri și până azi au dus o continuă luptă, atât pentru înlocuirea pierderilor suferite de organism cât și pentru promovarea spirituală a societăților în cadrul cărora activau. Promovarea spirituală a fost și este condiționată de factorul economic, principiul fundamental al vieții, care determină acțiunile individului, respectiv ale popoarelor, căci înainte de aceste preocupări organismul își cere partea sa materială. Condițiile de procurare a mijloacelor de traiu nu sunt deopotrivă de prielnice tuturor popoarelor, fapt care le-a împins la acțiuni violente pentru cucerirea dreptului la viață. Cu drept cuvânt zice Malthus că „acela care a venit pe lume fără să aibă loc la banchetul naturii este condamnat la moarte”. Țara noastră, spre deosebire de altele, n'a avut în decursul veacurilor să lupte decât pentru apărarea bunurilor materiale și drepturilor încălcate de alții, căci a fost hărăzită de divinitate cu un pământ ce închide în scoarța lui bogății neprețuite. Nu e suficient aceasta. Pe lângă fertilitate se cere și o pricepere care să realizeze tot ce acesta poate da în condiții normale. Se trâmbițează în toate ocaziile că țara noastră este eminentamente agricolă, cu 80% plugari legați de brazda lângă care s'au născut, dar nimeni n'a venit în ajutorul lor cu o îndrumare tehnică, ca astfel cu un minimum de energie să se obțină maximum de realizări. Se pierd energii omenești în zadar, căci raționalizarea culturii pământului a întârziat să vină. Birocrația tinde să înlocuiască dirijarea la fața locului a muncii agricole și aceasta începând cu instituțiile agricole cele mai înalte ce sunt chemate să activeze în această direcție. Dacă aceste instituții sunt inexistente ca manifestare, rămâne ca tot școala primară cu slabele ei mijloace să împlinească acest gol. Lucrări în acest gen n'au apărut, căci cei indicați au găsit că e prea puțin savant să întocmească o lucrare — îndreptar — atât pentru învățător cât și pentru cei ce se ocupă serios cu agricultura. O lucrare de acest fel încearcă să ne dea dl. prof. Ilie Isvoranu'dela Școala Normală din Roman, care fără pretenții de savantlăc pune la dispoziția tuturor fructul experiențelor sale îndelungate, atât ca învățător

cât și ca profesor. În prima parte a lucrării dă o serie de lămuriri și principii călăuzitoare, bazate pe date științifice și controlate de dsa în decursul anilor serviți pe acest teren, pentruca în partea II pe lângă lămuririle auxiliare, să ne arate cum se organizează o grădina școlară, lotul școlar și florăria școlară. Recomandăm călduros „Practica Agricolă“ a dlui Isvoranu, lucrare ce n,ar trebui să lipsească niciunui învățător, care pe lângă educarea tineretului este chemat să-l pregătească și sub acest raport. O lucrare de acest gen este cu atât mai utilă, cu cât lucrări de acest fel n'au apărut, și cu atât mai valoroasă cu cât e întocmită de unul care a cunoscut viața școlaei primare nu din laboratorii ci din experiență proprie. Se poate procura dela autor, prețul fiind 35 lei.

Blajul. An. III. No. 3—4 Din această revistă ce tinde să atingă nivelul revistelor cu adevărat literare, reținem articolul dlui I. Miclea ce se ridică cu toată autoritatea scrisului său împotriva măzgăliților de hârtie, ce nu aduc niciun aport scrisului românesc, ci cel mult industriei hârtiei Dl C. Ștefaniu, apreciatul nostru coleg și poet ne dă o nouă dovadă în „Poem“ despre talentul său. Versul său impresionează nu numai prin forma frumoasă în care e îmbrăcat, ci mai ales prin adâncimea de gândire ce-o închide. Recenzii bune semnează dnii N. Albu, N. Comșa și V. Stoica. În prezentarea colecției de folclor a dlor E. Nicoară și V. Nețea dl Albu strecoară câteva săgeți la adresa noastră, care ne fac să credem că încă nu s'a vindecat rana debarcării d-sale, dela revista pe care „pe vremeuri“ o conducea. Ori, cum nouă nu ne place să rămânem datori, ținem să atragem atenția d-lui Albu că cele afirmate n'au nicio legătură cu așa zisa recenzie — dacă se poate numi așa. Ne place să dăm cărțile pe față. Niciodată n'am dus o politică de struț și mai ales față de prietenii noștri pe care-i socotim prieteni chiar dacă sunt departe. Noi înțelegem „r o s t u l“ și apreciem valoarea folclorului, această comoară a neamului nostru, dar revista pe care o conducem a fost angajată în alte probleme — cred, tot așa de importante, și trebuia să-și continue drumul. Ne-ar bucura când dl Albu a intenționat să ne dea o sugestie pornită din sentimente sincere, și ne-ar dura când săgețile dlui ar fi încărcate cu venin. Dar, fiindcă dl Albu continuă să fie colaboratorul nostru, ne face să credem că prima ipoteză este cea mai plauzibilă.

Familia, an. III, No. 3.— D-l N. Roșu în „Scepticism și inutilitate virilă“ dacă admite scepticismul în materie de tentațiuni, având valoarea unui tonic moral, căci ferește pe individ de desamăgiri, spre a nu cădea pradă unei imaginații bolnave, îl detestă în materie de luptă națională, culturală și progres. În mijlocul unei societăți care se frământă cu probleme de ordin vital, scepticismul este o corvoadă spirituală, un bloc de gheață, iar scepticii sunt obstacole în calea progresului. Derivat teoretic al spiritului democratic, scepticismul creiază oameni melancolici, descurajați în orice acțiune și cari cad pradă fanteziei lor bolnave. Generația

dinainte de războiu a căzut pradă acestor fantezii, crezând că pacea va fi perpetuă, fără să se pregătească pentru alte eventualități. Războiul din 1914 i-a surprins complet nepregătiți. Rezultatele s'au văzut. Victoriile au fost plătite scump și au fost cucerite după multe înfrângeri. Și cu toate acestea zice d-l N. Roșu: „Oamenii cari se află azi încadrați între 50—60 ani pot vorbi în numele unei generații dinainte de războiu. În numele acestei generații n'ar trebui să vorbească nimeni. Intelectualeste ea este o generație falimentară.“

D-l Al. Marcu face o paralelă între spiritul războinic al italienilor și evlavia ce însoțește orice act de natură fie artistică, fie războinică.

Recenzii bune semnează d-l O. Suluțiu.

Revista Institutului Social Banat. Crișana, an. IV. No. 14. Este o revistă de specialitate ce se ocupă cu problemele locale ce privesc cele două provincii. În acest număr se publică conferința dlui Dr. Petre Râmneanțu ținută la Timișoara despre „Soluțiuni în legătură cu problema declinului etnic al populației românești din Banat. Cu un bogat material statistic dsa stabilește mișcarea populației din această provincie. Propune soluțiuni în problema depopulării Banatului și printre factorii enuntrați școala e pe primul plan.

Dl Anton Golopenția spicuește dintr'un dicționar german tot ce s'a scris despre Banat. Dr. Haufe scrie „Despre semnificația situației demografice a Banatului. Revista cuprinde bogate recenzii și însemnări de dnii Dr. Groșoreanu și Ion Negru.“

Luceafărul. Arad, an. I. No. 3. Implinindu-se 40 de ani dela moartea poetului Victor Vlad Delamarina, revista „Luceafărul“ participă la cinstirea memoriei sale, publicându-i o parte din opere. Este un punct de onoare ce și-l face revista prin scoaterea din anonim a figurilor bănățene.

Timocul. An. II. No. 9—10. Revistă de luptă național — culturală, se ocupă de situația Românilor de peste hotare. Glasul sângelui face să bată în acelaș ritm inimi ce sunt distanțate de vitregia timpurilor.

Pentru inima copiilor an. XI No. 1—3. Niciodată n'am pus la îndoială capacitatea de muncă a Dlui I. Nisipeanu, promotorul nouilor curente pedagogice la noi în țară. Așa se explică de ce revista pe care o conduce îmbrățișează cu toată căldura pe toți cei ce se pun în serviciul educării tineretului. Articole ca cele semnate de dl I. Nisipeanu C. Gib, Fl. Stănică ș. a. fac această dovadă. În această linie de muncă s'a așezat și revista noastră, găsind că este mai potrivit ca o revistă învățătoarească să poarte pecetea profesională. Pentru această ținută reviste serioase ne-au adus elogii. Ne surprinde însă că revista de mai sus prin recenzorul ei ce răspunde la numele „Stanilor“ ne pune într'o lumină foarte neplăcută, afirmând că începând cu No. 7—8 1935 suntem în-

lăturați dela redacție ca „perfizi, invidioși, insuficienți și inapți“. Aci avem ocazia să constatăm superficialitatea în care-și îmbracă constatările dl Stanflor I-a fost destul să vadă că pe coperta revistei nu mai apare numele nostru și imediat i s'a părut că revista apare în condițiuni mai bune și pentru a-și documenta șubreda constatare laudă numerele următoare ale revistei noastre. Vei ști dle „Stanflor“ că numele nostru nu mai apare din modestie. Revista este condusă și a fost condusă de noi din Aprilie 1935 și până în prezent fără întrerupere, iar constatările făcute de dta nu sunt decât expresia unei bolnave vederi. Este un certificat prost ce ți-l dai, iar acei cari cunosc cum stau lucrurile constată de acord cu noi, că epitetele adresate unor oameni ce-și cunosc datoria se îndreaptă ca „bumerangul“ asupra dtale. Nu ne mirăm de dta, căci vorba latinului „ex nihilo nihil“ ci ne mirăm cum oameni ce fac parte din comitetul revistei ce-o profanezi, cum este dl „Florjan Stănică“ au tăcut când ți-au citit prostia.

N. G.

Anunț.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În vederea încheierii anului școlar, Librăria Progresul e asortată cu toate cărțile pt. premii pt. toate clasele cursului primar. Se face cea mai mare reducere, comenzile dela 400 lei în sus se expediază și prin poștă franco.

De asemenea se găsesc și toate noutățile literare, iar Dnii învățători beneficiază de o reducere specială.

Adresați-vă cu încredere, că veți fi serviți prompt și conștiincios.

Adresa

Librăria „Progresul“
Piața Mărășești 2 — Tg. Mureș.

Partea oficială.

Asociația Invățătorilor din jud. Mureș.

Nr. 29—1936.

Convocare.

În conformitate cu Art. 27 din Statut și a hotărârii Comitetului Asociației noastre, prin această convocăm Adunarea generală ordinară pe ziua de 20 Iunie a. c. ora 8 a. m., în orașul Reghin (Sala Cinematografului Orășenesc) cu următoarea

Ordine de zi :

1. Ora 8, participare în corpore la serviciul Divin din ambele biserici românești.
2. Ora 9, deschiderea adunării generale de către Dl. Ioan Runcu președinte.
3. Raport general despre activitatea comitetului, cetit de Dl. Florian Nistor secretar.
4. Discuții asupra raportului general dela p. 3.
5. Cetirea contului de gestiune pe anul 1935/36 și a proiectului de buget pe anul 1936/7 de către Dl. Gheorghe Șuteu cassier.
6. Alegerea comisiunii pentru examinarea contului de gestiune și a proiectului de buget dela p. 5.

7. Raport asupra redactării revistei „Progres și Cultură“, cetit de către Dl. Ioan Butnariu șef redactor.

8. Discuții asupra raportului dela p. 7.

9. „Rolul civic al învățătorului“ raportor Dl. Alexandru Șara inv. dir. în Glodeni.

10. Discuții asupra subiectului dela p. 9.

11. „Situația materială a școlii primare și a învățătorilor“ raportor Dl. Valer Marcu inv. în Târgu-Mureș.

12. Discuții asupra subiectului dela p. 11.

13. „Raporturile dintre Asociația noastră și celelalte Asociații de funcționari publici“ raportor Dl. Petru Natea inv. în Ivănești.

14. Discuții asupra subiectului dela p. 13.

15. Organizarea definitivă a „Societății de înmormântare“ raportor Dl. Vasile Tămaș inv. dir. Tg.-Mureș.

16. Discuții asupra subiectului dela p. 15.

17. „Străjeria“ comunicare de Dl. Nicolae Oprea inv. dir. în Toplița.

18. Raportul comisiunii dela p. 6.

19. Eventuale propuneri.

20. Inchiderea adunării.

Observare: Adunarea generală se va continua și în orele de d. m. dacă înainte de masă nu se va putea epuiza ordinea de zi fixată mai sus.

Seara Asociația noastră, cu concursul colegilor din jurul Reghinului, va aranja petrecere împreună cu program, la care sunt invitați (fără

alte invitări speciale) și rugați a lua parte toate colegele și colegii și e de dorit ca atât dela adunarea generală, cât și dela petrecere să nu lipsească nici un membru al Asociației noastre, dând astfel dovadă de solidaritate. Doamnele și Dșoarele colege sunt rugate a se prezenta în pitorescul și frumosul nostru costum național.

Dacă la ora 9 a. m. nu va fi prezentă majoritatea membrilor Asociației noastre, atunci adunarea se va ține în aceiaș zi la ora 10^{1/2} cu orice număr de membri.

Tg.-Mureș, 20 Maiu 1936.

Președinte:

(s. s.) Ioan Runcu.

Secretar:

(s. s.) Florian Nistor.

PROGRES SI CULTURĂ

REVISTA ASOCIAȚIEI ÎNVĂȚĂTORILOR din județul MUREȘ

*Apare lunar, afară de Iulie și August, sub îngrijirea Comitetului
Asociației și redactată de un comitet.*

Redactor responsabil:

I. BUTNARIU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Abonamentul anual:

Pentru învățători Lei 100.—

Pentru comitetele școlare și alte categorii. Lei 120.—

Toate manuscrisele, revistele și cărțile de recenzat se vor trimite
pe adresa redacției.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Redacția și Administrația:

Cooperativa de librărie „Progresul” Tg.-Mureș.
